

Váróczy Viktória – Tiszai Luca

A média mint lehetőség a fogyatékos emberek társadalmi befogadásában

Váróczy Viktória – Tiszai Luca

A MÉDIA MINT LEHETŐSÉG
A FOGYATÉKOS EMBEREK
TÁRSADALMI BEFOGADÁSÁBAN

Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó
Szeged, 2021

A megjelenést támogatta:
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

ISBN 978-615-5946-32-5 (nyomtatott)
ISBN 978-615-5946-33-2 (pdf)
© Váróczy Viktória, Tiszai Luca, 2021
© Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2021

TARTALOM

<i>Ajánlás</i>	7
<i>Bevezetés</i>	9
RÁD IS HAT A MÉDIA	11
Definíciók hálójában	11
Technikai és tartalmi forradalom	12
A televízió és hatása	13
Filmek uralmában	15
Az internetben rejlő lehetőségek	17
Látható: a test	19
Egyéb eszközök	20
Oktatni kéne	21
Az oktatás alanyáról	22
Szocializáció variáció	22
Mindenki kommunikál	23
A tömegkommunikáció és hatása	24
Így vagyunk információs társadalom	25
RAJTUNK MŰLIK: A (BEFOGADÓ) TÁRSADALOMRÓL	37
Első lépés a találkozás	27
A tipizálásról és a szegregációról	29
Következmény: személyiségtorzulás	31
Életminőség változás	33
Mi fán terem az érték?	35
Manipuláló marketing	36
Példaképek, médiaszereplők	37
Civil társadalmunk	39
Jog és bizalom	40
Összegzés	41
Felhasznált irodalom	43
Szerzők bemutatkozása	47

KEDVES ÉRDEKLŐDŐK!

Mikor az olvasásról esik szó, akkor legtöbbször arra hivatkoznak, nincs rá idő. Ez a könyv, amelyet most a kedves érdeklődő a kezében tart, azok közé a nyomtatott dokumentumok közé tartozik, amiket ha el kezdünk olvasni, nem lehet letenni. Fogalmazhatunk úgy is, hogy egy hiánypótló könyv.

A sérült emberek számára megtisztelő, hogy ép emberek olyan témát választottak kidolgozásra, amely rólunk szól. Az írók felismerték, milyen fontos szerepe van a médiának a fogyatékossgal élő emberek mindennapjainak bemutatásában.

Nagyon sok újszerű gondolatot tehetünk magunkévá, ha elolvassuk ezt a nem mindennapi írást. Egyet emelnék ki: „új média”. Ezzel a fogalommal nem igazán találkoztunk még. Ez az egyik ok, amiért érdemes fellapozni és elolvasni a kötetet.

A bevezetésben leírtak nagyon jól jellemzik a mai társadalmi szokásokat, már ami a médiát illeti. Igaz, az egyenlő hozzáférés esélyéről nagyon kevés információ hangzik el a médiában, de az utóbbi időben pozitív előrelépés figyelhető meg.

A tanulmányból kiderül, hogy az írók mélységében tanulmányozták a sérült emberek mindennapjait.

Érdekes és számunka elszomorító, hogy a nyomtatott dokumentumok a televízió, az internet megjelenésével háttérbe kerültek. A tévé egy egyirányú kommunikáció, az internet némi lehetőséget teremt a kommunikációra.

Kevés az olyan jellegű információ a tévében és az interneten is, amely a sérültségről szól.

Kedves Olvasók! Sorolhatnánk még a könyv pozitívumait, de nem tesszük! Olvassák el! Higgyék el, sok újdonságot tudnak meg rólunk, fogyatékossgal élőkről. Jó szívvel ajánljuk!

A mi hitvallásunk az olvasással kapcsolatosan: „Minden elolvasott könyv építi és formálja személyiségünket.” Ez az állítás külön igaz erre az írásra, mert rólunk szól.

Mi, akik ezt az ajánlást közösen megfogalmaztuk valamennyien sérültek vagyunk, és mélyen megérintettek bennünket a megfogalmazások, az összefüggések kidolgozása. Olvassa el ezt a nagyszerű könyvet, hiszen most olyan oldalról ismerhet meg minket, amiről nyilvánosan nagyon kevés információ jelenik meg.

Gratulálunk a könyv szerzőinek, és nagyon bízunk benne, hogy még sok olyan írást olvashatunk majd tollukból, ami bevezeti az olvasókat a fogyatékossgal élő emberek mindennapi életébe.

Alapítványunk mottója: „Mindenki elég gazdag ahhoz, hogy másoknak segítsen.” Az írók és mi most abban segítünk, hogy egy újabb és értékes infót megosszunk Önökkel.

Jó szívvel ajánljuk ezt a kiadványt!

A Nem Adom Fel Alapítvány munkatársai – tapasztalati szakértők:

*Bodnár Zoltán
Papp Szabolcs
Paulik Ferenc
Tóth Margit*

BEVEZETÉS

„Nem hiszem, hogy mindenki más egyforma mindenképpen...
A különböző csatornákon különböző műsorok vannak;
nem így lenne, ha mindenki egyforma lenne.”
(Elizabeth Moon: A sötét sebessége c. regényből)

Arra keresem különböző tudományterületek bevonásával a választ, hogyan lehetne a társadalmat befogadóbbá tenni a média segítségével, a médiát (ki)használva. Közhely a médiáról, hogy teremti és tükrözi a valóságot. Mindenképp nagy szerep, ezáltal felelősség a médiáé abban, hogy amit sugároz információ, az miről és hogyan beszél a befogadóhoz. Mondhatni erkölcsi funkciója van, ismerős példa lehet: „Támogassa adója 1%-val a...” (Gerbner, 2000. 11.). A klasszikus és az új média felületei (rádióműsorok, filmek, talkshow-k, Facebook, Instagram, YouTube stb.) lehetőségként is használhatók az *attitűdbeli korlátok ellen* (amiket a fizikai korlátoknál is nehezebb felszámolni [Európa Tanács, 2001]) vagy tartalom létrehozóként az önérvényesítési képesség fejlődésére.

Azért ezt a témát választottam, mert sok médiafelületen hallottam olyan interjúkat, láttam megosztásokat, amelyek tartalmát majd a nem virtuális valóságban is megtapasztaltam beszélgetés közben. Például amikor a gyógypedagógia szóra asszociálva az a válasz jött, hogy „Igen, hát egyre több a problémás gyerek.” Úgy gondolom, elsősorban nem a személyek a problémások, hanem a környezet, amely nem tudja a „másságot” kezelni, valamennyi polgárának szükségleteit kielégíteni. *A társadalmi befogadás emberi alapjog, nem luxus.* Ahhoz, hogy változtatni lehessen a gondolkodáson például egy kisebbségi csoportról, és ez által lassan a viselkedésen is, alapvetően ismerni kell az emberi működést (*belénk kódolt generációs örökségeinket*), a társadalmat, amiben élünk, annak értékrendjével, mechanizmusaival, viszonyítási alapot adva nekünk az életre.

A média pedig megfelelő közvetítő eszköz lehet. Ott van *mindennapjainkban*, akár a zsebünkben is, mindenkit elér, mint az utca reklámja. Egy művészi videó hitelesen, mélyen hathat ránk, meggyőzhet tudatosan/tudat alatt. De mi a társadalom, az emberek „nyeresége” mindebből? Fontos, hiszen akkor lesz sikeres egy folyamat, ha minden tényező érdekelt a dologban, vagyis mindenkinek jó. Ahogy a Madridi Nyilatkozat is írja, *egy nyitott társadalomban* a demokrácia jobban érvényesül, *mindenki számára rugalmas a világalakítás, egyenlő a hozzáférés a társadalmi javakhoz*, az életminőség minden szinten javul (a kedélyállapot is). Nem jótékonykodásra van szükség, hanem esélyegyenlőségre, a szükségletek befogadására és ellátására, tudatos médianevelésre. Szerintem ma Magyarországon a média kihasználatlan lehetőség a társadalmi befogadásban való előrelépésben.

RÁD IS HAT A MÉDIA

Definíciók hálójában

A médián belül gyakran beszélnek tömegmédiáról¹ (klasszikus vagy érett médiáról) és új médiáról.² Előbbihez tartozik a nyomtatott sajtó, a rádió, a televízió, utóbbihoz a digitális, hálózati média (Guld, 2016). Egyik nagy különbség a két meghatározás között az önreprezentáció, amit az új média hozott magával. A médiának már nem csak passzív befogadói vagyunk, hanem *felhasználóként alakíthatjuk, előállíthatjuk a tartalmát*. Illetve a szabadidő nagy részét az internet tölti ki, itt elérhetőek az emberek (Nagy–Trencsényi, 2012). Úgy gondolom, ezeket alapul lehet venni ahhoz, hogy formáljuk a fogyasztékos személyekről kialakult képet. Természetessé vált online térben a tudásmegosztás, a társas interakciók pedig növelik az emberi kapcsolatokban rejlő erőforrást, például a toleranciát, és a virtuális társadalom új forrása lehet a *társadalmi tőkének* (Nagy–Trencsényi, 2012.). Lazítható lehet Rogers Brubaker meghatározása, miszerint a csoportokat objektivizáljuk, úgy tekintünk rájuk, mint belülről homogén, kívülről lehatárolt egységek. Tehát a kiszolgáltatottabb társadalmi csoportokról való gondolkodás komfortzónán belülré hozható, és optimista szemmel mondható, hogy a média segítheti a társadalmi egyenlőtlenségek, igazságtalanságok kiegyenlítését (Hartai, 2014).

Tapasztalatom szerint kevésbé jól kihasznált lehetőség a közvélemény alakítására a fogyasztósság kérdésének nyilvánosságra hozása a megfelelő formában. Viszont kedvező az a tendencia, hogy *a mindennapok kerülnek a fókuszba* a vlogokban, a videómegosztókon vagy a közösségi oldalakon. Ezekkel a médiumokkal, kommunikációs eszközökkel élve – amelyek egyre nagyobb szerepet játszanak az információ továbbításában – gyökeres változást lehet elérni a tudás alakításában, hogy miről és hogyan gondolkozunk. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy az újjal tovább él a klasszikus média hatása is. Ismerethiány esetén gyakran a médiumokhoz fordulunk (informáló szerep), ezen kívül normaközvetítő–valóságteremtő, mert viselkedéseket igazol vissza (nevelő-oktató funkció: lehetőség a megismerésre, helyes szokások kialakítására), és szociálisan integráló, mert pszichés visszaigazolást ad, társadalmi hálóba kapcsol (Nagy–Trencsényi, 2012). Feladata még a szórakoztatás, amire szüksége van az embereknek. A média lehet manipuláló is, mikor úgy hat ítéletünkre, hogy észre se vesszük, a szabad választás látszatát tartva (Csengeri–Gátainé, 2009).

---

¹ Sok emberhez és sok helyszínre juthat el az információ (Csengeri–Gátainé, 2009).

² Aczél gondolata (2014) szerint helyesebb lenne az egybeírt változat: újmédia. Elsősorban nem időbeli újdonságot, hanem hozzáállásbeli különbséget értünk a fogalom alatt, a felhasználók viselkedése más, nyitottabb, haladó.

Technikai és tartalmi forradalom

A technika forradalma hozzájárul a formálódó közösségek alapjaihoz, melyek az öngazgatás alapját képezik. Hozzásegíthetnek ahhoz, hogy az eddig alkotott hiedelmeink, attitűdjeink formálódjanak (Gerbner, 2000). Befolyásolja viszonyrendszerünket (például hogyan viselkedünk fogyatékos személyvel), segítse megértésünket az új médiumokat használva. A fogyatékos személyek ezeket a médiatartalmakat létrehozhatják önállóan vagy segítséggel (segítő személy, program, eszköz), esetleg másokkal (híres személyek, kedvelt youtuberek stb.)³ közösen. Hiszen az emberek húzzák meg a befogadás és kizárás határát. „A média lehetőség lehet a tiltakozásra, hirdeti az egyén sokszínűségét, ami valamennyiünké.” (Csepeli, 2004. 510.) A bennünk élő képek szó szerint megváltoztathatóak, ne a szenvedés, a magány, hanem az *intenzív, értékes élet* jusson eszünkbe – síelő, festő, röplabdázó, az életnek örülni tudó (fogyatékos) emberek –, mint ahogy az alábbi könyvekben található képeken látható:

- Magony László (2002, szerk.): *A Monfodi első 20 éve*. Monfodi Közhazsnú Alapítvány, Szolnok,
- Markovics Ferenc (1998): *Fényképtár 7*. Interart Stúdió, Budapest.

Ma már nem a technológia (hagyományos egyirányú), hanem a (közösségek által online előállított) tartalom válik fontossá (Nagy–Trencsényi, 2012). Ezek a webes tartalmak korlátlanul hozzáférhetőek, a használat nem rontja értéküket és segítik a normatív rend fennmaradását (Dessewffy, 2004). *A normatív rend pedig változhat*, például az eddigi készpénz alapú fogyasztás érzelmi alapúvá vált, a virtuális környezet érzelmi szükségletekre épít. Egyesek szerint a Maslow-féle piramis alján a Wifi áll, mely nem fizikai, hanem szintén érzelmi szükséglet, továbbá előtérbe kerül a gyerekeknél a figyelemmegosztás, nyitottabbak és tájékozottabbak, mint az előző generációk (Becker, 2015). Céлом a dokumentum elemzés keretein belül kutatni, hogyan lehetne a társadalmat befogadóbbá tenni a média felhasználásával, vagyis hogyan lehetne „a digitális technológiát „társadalmilag relevánsan” felhasználni, a társadalmi problémák megoldására” (Bényei–Ruttikay, 2015. 51.). *A részvételi kultúrában* az együttműködés globális szinten megvalósulhat, de ennek középpontjában kell, hogy legyen aktív, motivált, civil közösség (Aczél, 2014).

Azért lehet fontos ezt kutatni, mert *a társadalmat fejleszteni kell, hogy az újabb és újabb eszközöket a boldogulásunkra lehessen használni* (Bozsik, 2002). Újabb eszközök pedig rohamosan készülnek, ide sorolhatjuk a bionikus végtagokat vagy az *akadálymentes hálózatokat* is. A bionikus végtagok fejlesztése (melyek visszajelzést adnak az idegrendszernek), illetve az erről való tudás segítheti a befogadást, inspirálhatja a befogadót

³ A részvétel/participáció elve érvényesülhet a médiumokat használva, szerepvállalási lehetőséget biztosítva, társadalmi státuszt erősítve, az elutasítással, közömbösséggel szemben Hatos, Kisgyörgyné és Stolar gondolatai alapján (2004).

továbbgondolásra, nyújthatja a különlegesség érzését (Iván, 2017). Akadálymentes hálózat, például a 2011–14 közötti német Webinklusion projekt terméke, amelyet a braunschweig-i információkezelési tanszék és a Vöröskereszt szakembereinek közreműködésével készítettek. Tanulásban és értelmileg akadályozott célcsoporttal szorosan együttműködve próbaverziót dolgoztak ki.⁴ Lényege, hogy a folyamat ne tartalmazzon túl sok lépést, vagy a szövegbevitel mindig ugyanott legyen. Használatának a tanítására otthoni tanfolyamokat kínálnak: Das Soziale Online Netzwerk home elnevezéssel, a biztonságos online környezetben való médiatevékenységre a participáció elvéből kiindulva.

A TELEVÍZIÓ ÉS HATÁSA

A televízió hatása a mai napig nagy, megjelenése hozzájárult a nyomtatott kultúra hanyatlásához. Magyarországon a legintenzívebb tévézők a gyerekek közül a 8–12 évesek napi 3,5 órával, illetve az idősebbek kétszer annyit tévéznek, mint a gyerekek, napi 6 óras átlaggal (Sági–Bálint, 2015). A televízió befolyásol abban, hogyan látjuk a világot (Leistyna–Alper, 2011). Folyamatos történeteit Gereben könyvében (2000) a „demokrácia paródiájának” hívja (főleg cégek/hatalmak érdekeit jeleníti meg). A klasszikus média e képviselője *kevésbé képes a befogadás elősegítésére egyirányú kommunikációja miatt*, mégis ismerni kell közvetített tartalmát, mert „a jövő a múltból táplálkozik” (Vitányi, 1997. 18.) a változtatáshoz tudnunk kell mivel állunk szemben. A televízió világában is megfigyelhető érdeklődés a mindennapi élet iránt, például az utóbbi években népszerű valóság-műsorok, doku-realityk bizonyítják, melyek témája társadalmi konfliktusokat hoz nyilvánosságra (vakfoltokra irányíthatja a figyelmet). Ennek felhasználható, pozitív hozadéka, hogy a mediális technológiák elárasztanak bennünket, így létrejött vágy/érdeklődés a mindennapi felé, *új életformák kerülhetnek nyilvánosságra*, és így normalizáló szerepe lehet a berögzült minták alakítására (Szijártó, 2016).

Hazánkban a tévénézési idő egy főre nézve napi 4 óra 48 perc, 2013-ban mért adatok alapján (Sági–Bálint, 2015), ez elég nagy idősav ahhoz, hogy az egyre szélesedő csatornakínálatban minőségi műsorra kapcsoljon a fogyasztó. Erre példa az M1 heti magazinja az Esély, mely hazánkban rendszeresen elérhető, reális, sokszínű, hiteles, forrás különböző fogyatékos személyek életének és a velük kapcsolatos témák megismerésében, róluk, tőlük vagy képviselőiktől. Szólt már műsor Kátai Virágról, kerekes székes táncos portréjáról, segítő kutyákról, Érdi Tamásról, látássérült zongoristáról, a Lámpás klubról stb.⁵ Miért kell befogadónak lennünk erőfeszítéseket téve magunkon?

⁴ <https://www.inklusive-medienarbeit.de/social-media-fuer-alle-das-projekt-webinklusion-der-tu-braunschweig-ein-gastbeitrag-von-alexander-perl/>

⁵ <https://www.mediaklikk.hu/musor/esely/>

Számomra mi sem mutatja jobban, mint Érdi Tamás édesanyjának visszaemlékezése. Egy japán professzor mondta neki, amikor sírt: „vigyázzon ez a maga tragédiája, nem a Tamásé”, illetve „találjon valamit, amiben különb a fiú, mint látó társai, akkor észre se fogja venni, hogy vak” (Őszintén Szily Nórával, 2015. 14:02–14:50⁶). Talán egy igazán befogadó társadalomban a látássérülést nem neveznék tragédiának, nem kellene a személyt műtétnek kitenni, nem egy elkeseredett környezetben nőne fel, nem kellene különbnek lenni a boldogság eléréséhez. Édesanyja történetükből könyvet írt. A szülő-történeteket egyrészt jónak gondolom, mert hiteles és inspirálódni lehet belőle, másrészt nagyon figyelni kell a részletekre, (például milyen címet adunk a könyvnek, a fejezeteknek, mit sugall a szóhasználat a leendő szülők, szakemberek, érdeklődők, a társadalom felé). Hazai talkshowk-ban (például Ridikül, Jakupcsek plusz) olykor fellelhetőek fogyatékos vendégek, témáikban szóltak már az önálló élet segítéséről, az autizmusról, a szerelemről, szabadidőről, a felnőtt korban szerzett fogyatékososságról. Előre lépés, hogy egyre többet foglalkozik a média főműsoridőben a témával, de *ne lengje körül egy emelkedett vagy együttérzően sajnálkozó hangnem*. A tartalom túl így lesz fontos a hogyan: hogyan beszélünk róluk, hagyjuk-e őket is beszélni, csak beszélünk vagy teszünk is valamit. Ennek a hosszú elvárási listának megfelelő példája a Házon kívülben szereplő Csángó Dániel.⁷ Sok interjú adott, előadást tartott, van Facebook oldala, melyeken keresztül hitelesen, elgondolkodtatóan mesél állapotáról, lelki változásokról, kiáll jogai(n)kért. Miért fontos tehát még mindig a hogyan ábrázolás? Azért hogy azok az emberek, akik nem érintettek közvetlenül nyitottan, egyenrangú félként közelítsenek a fogyatékos emberek felé.

Erre a gondolatra segítő kezdeményezés a Nickelodeon (meseország) kampánya a Together for Good. Honlapján találunk kvízt: *Hogyan tudsz másoknak segíteni?* címmel, illetve a „gyerekek tudnak változtatni!” szlogenrel. A mesék közötti időt körülbelül egy perces bemutató videók töltik ki, „Ismerd meg...” kezdettel.⁸ 14–16 év közötti fiatalok beszélnek céljaikról, melyben közös tartalom, hogy sokkal több mindent tudunk elérni, ha összefogunk, így jobb életet érhetünk el másoknak, és magunknak is. A történetek ösztönözhetnek a kampányhoz való csatlakozásra, saját indíttatású projektekre, beépül a gyerekek gondolatába, esetleg a szülők is hallanak új információkat. Az *Ismerd meg Chaelit* bemutató videó egy mozgássérült lányról szól, aki azt üzeni nekünk, hogy támogatással bármit meg tudunk tenni. Küldetésének vallja, hogy a számára nagyobb függetlenséget adó mozgásterápiát és elektromos kerekesszéket minél többen meg tudják kaptani, ennek érdekében tart előadásokat is.

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=zAYs5YENE0E>

⁷ 2016 óta az ELTE BGGYK partícipatív oktatója, négy végtag benuulttá vált autóbaleset miatt.

⁸ A videók angolul vannak fenn a honlapon, saját fordítás (<http://www.nickelodeon.hu/musorok/together-for-good-kampany/2dmk2c>).

FILMEK URALMÁBAN

Chasnoff *Code of the Freaks* című videójában⁹ (2011) rávilágít három fő filmbeli sémára a fogyatékos személyek ábrázolásában: az erőszakos, a humoros és a szánalmat keltő/ elesett figura, de mindben közös vonás, hogy megjelenítésük zavarba hozzák a nézőt, ami érzelmi szorongást tud kiváltani. Barnes kiegészíti (1992) ezt a felsorolást négy újabb toposszal, a fogyatékos személy, mint *erőszak tárgya* megjelenítéssel: fizikai bántalmazás, lopás, vandalizmus, szexuális visszaélés áldozata. Ezek a jelenségek a valóságban is gyakran megtörténnek, de ezt kiemelve hozzájárulnak a fogyatékos emberről alkotott téves kép kialakulásához. A „*Super Cripple*” alakja, akinek átlagon felüli képességei vannak, azt sugallja, hogy ez mindenkitől elvárható, csak kitartás, akarat kell hozzá, ami szintén nem igaz. Az sem mindegy, hogy vele, vagy rajta nevetnek, teszik *gúny tárgyává*, mint akivel bármit meg lehet tenni, úgysem veszi észre. Úgy gondolom a komikus ábrázolás veszélyes, mert a szereplőt úgy láttatja, mint akit nem lehet komolyan venni, így *legitimizálja a visszaéléseket*. A fogyatékos embereket úgy is megjelenítik, mint önmaguk legrosszabb ellensége, mint *teher*. Inkább azt kellene megmutatni, hogy mit tud, mi az értéke, hogy irányítsa a befogadót arra a gondolatra, hogy ők is képesek a velünk lévő közösségi életre és ez nekünk is jó. Akinek még nincs személyes tapasztalata fogyatékos személlyel, az első találkozást befolyásolhatja a filmekben bemutatott szereplő és a környezetéből felé jövő viselkedési minta. *A lényeg nem az, hogy hagyjuk figyelmen kívül a fogyatékoságot, mert ez élettörténetük, tapasztalatuk egy része*, a cél nem a néző becsapása, lehetőséget kell adni a fogyatékoság tapasztalásához, de az nem mindegy, hogyan, illetve jó lenne, ha az érintettek is kapnának beleszólást.

A legmeghatározóbb filmek (például, mert díjat nyertek) és karakterek lehetnek: a Notre dami toronyőr (1939) démonizált, dehumanizáló karaktere, a Forrest Gump (1994) naiv, jóindulatú, túlságosan lelkiismeretes alakja, a Menekülj! (See No Evil, 1971) infantilis vagy a Dr. Strangelove (1964) elkeseredett, gyilkos szereplője, melyek azt az érzést kelthetik bennünk tudat alatt is, hogy ők nem egész emberek, áldozatok vagy gonoszak, lehetőségként jelenik meg elkerülésük, megszegyenítésük, kiiktatásuk (Barnes, 1992). Külön megfigyelhető a női fogyatékos személyek halmozott kisebbségi helyzete, a kívánatos, kiszolgáltatott, kihasználható női karakterek sokaságával találkozhatunk, például a Várj, míg sötét lesz (1967), a Szemfényvesztés (1994) vagy a Jennifer Eight (1992). Ezzel szemben a filmek a férfi fogyatékos szereplőket gyakrabban láttatják úgy, mintha fogyatékoságuk különleges képesség lenne. Ilyen a Daredevil (2003), a Blind Fury (1989), ahol a látássérült szereplők több látó személlyel harcolnak sikeresen vagy a Scent of a Woman (1992) és az If You Could See What I Hear (1982), ahol a másság vicces, felszabadult helyzetet teremt.

⁹ A videó szövege saját fordítás.

A könyvelő című 2016-os film már lehetőséget ad kitörni a keretkből, de a háttérben a régi nézeteket erősíti. Az autista főszereplő a világ legjobb könyvelője, mágikus, hősies lény. Ezt a különlegességet a befogadó elvárhatja más fogyatékos személytől, ezzel azonosíthatja az autizmust. A „normáltól” való eltérést erősíti apja kérdése az orvoshoz: „*élhet normális életet?*”, majd fiához fordulva mondja: „*te más vagy, és attól mindig félnék az emberek*”, „*áldozat leszel, vagy más?*”, „*döntsd el!*”. Habár itt és más kétezer évekbeli filmekben, sorozatokban már nem szánalmat keltő, kiszolgáltatott, hanem aktív, önmagát megvédeni képes fogyatékos személy képe rajzolódik ki, mégis ott van a háttérben a „*mi normálisak*” és az „*ők mások*” összehasonlítás. Az Avatár (2009) című filmben a mozgássérült főszereplőt egy veszélyes, fontos, titkos állami feladattal bízzák meg. Ugyanakkor csak egy másik világban, járását visszakapva, nagyobb próbák után tudja elfogadtatni magát, befogadásra és önellfogadásra nem a Földön talál. A Sue Thomas F.B.Eye (2002–2005) című sorozat hallássérült szereplője egy szövetségi szintű nyomozószervnél kap állást. Itt sincs máshogy, mint az élet többi területén. A nőnek a befogadáshoz, munkájának elismeréséhez a többi szereplőn felül kell teljesítenie. Gyermekkorától kezdve nagy erőfeszítéseket tesz, hogy alkalmazkodni tudjon környezetéhez. Igaz ez a családjában, az iskolában, majd a munkahelyén és a magánéletében is. A Dr. Murphy (2017–) című sorozatban egy tehetséges, fiatal, autista orvos egy elit kórház rezidense lesz. Nagy tudásával, életet mentő ötleteivel is nehezen tudja kivívni kollégái elismerését, a szakmában egy elismert orvos segítségével tud érvényesülni. Úgy gondolom, a Tiszta szívvel 2016-os kerekesszékes gengszterfilm bizonyítja legjobban, hogy a mi és ők összehasonlítás nem feltétlenül probléma, ha jól kivitelezik, ahogy Till Attila (2017) egy interjúbán megfogalmazza: „*a film reális, mindennapokból vett problémákat, vicces helyzeteket szó a már ismert akciófilmes sémába [...] elhagyja a klasszikus sémákat, amelyben a mozgássérült ember úgy van beállítva, hogy más, de ő is ember*”.¹⁰ Tehát mutassuk meg, ismerjük meg, kerüljünk közelebb egymáshoz, ezt segíti, hogy a szereplők a valóságban is sérültek, és bevonja tapasztalataikat a jelenetekbe.

A filmek társadalomra ható állásfoglalást mutathatnak, amikor a film főszereplője áll ki a fogyatékos mellékszereplő mellett, vagy a sérült szereplő segíti az ép karaktert. Ezek látásmódokat adnak át, illetve a – számomra – legelfogadhatóbb, ha valóban sérült személyek játsszák a hasonló karaktert, ebből kellene minél több. Előbbire példa az Amélie csodálatos élete (2001), melyben a dadogó, végtaghiányos, értelmi fogyatékos piaci árus mellé áll Amélie, a boltvezető verbális-fizikai bántalmazásával szemben. A főszereplő csinytevéseivel ér el békét a kiállhatatlan főnöknél. A film bemutatja, hogy a fogyatékos emberek is képesek másoknak segíteni, örömet okozni, „hasznosnak” lenni. A piaci árus az üvegcsontú festőnek segít, akivel megbeszéli az élet dolgait.

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=VEkD2Yu8pes>

Utóbbira példa még az Atyai pofonosztó (2001) című film is, amelyben a főszereplő egy nyomozó pap, akinek egy Down-szindrómás fiú meséli el a paplak minden titkát, segít a szálak felderítésében, teljesen egyenrangú fél, vicces, ironikus mondásokkal. Például: „don Cesco kicsit bolond, de nem hülye”, vagy „tudom, kávé pontosan hatkor cukor nélkül, emlékszem.”, „nem vagyok hülye”, „nem mintha ennyi elég lenne hozzá, hogy lefogyjon”. Ezeket a filmeket azért emeltem ki, mert egyszerre mutatkozik meg benne a nem eltúlzott, misztifikált másság a mindennapokban, példát mutat *a környezettel való együttműködés*, a befogadás lehetőségére.

ÁZ INTERNETBEN REJLŐ LEHETŐSÉGEK

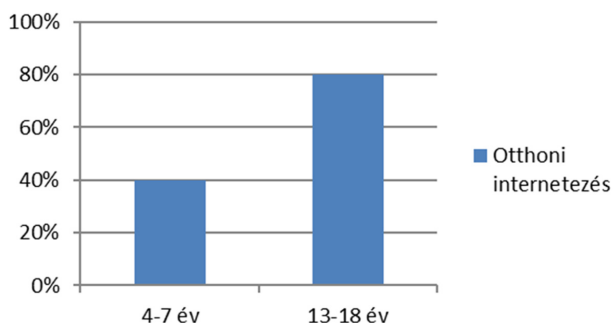
Az internet jelentősége több oldalról megragadható. A gyerekek előbb tanulnak meg internetezni, mint olvasni.¹¹ A 4 és 7 év közöttiek 40%-a internetezik otthon, ez a 13 és 18 éveseknél 80% (Sági–Bálint, 2015). Ezen a platformon talán a legmegragadhatóbbak a fiatalok, amit bizonyíthat az 1. ábra. Ez a médium egyszerre szolgálja az *egyéni függetlenséget* és adja meg a *közösségi lét élményét* csak virtuálisan, így mondható, hogy „az internetezés közege a kommunikáció, ami legalapvetőbb az emberi élet fennmaradására” (Csepeli–Prazsák, 2010. 43.). Az internet a társadalmi befogadásban jobban kihasználható, mint a televízió, mert sokkal semlegesebb médium, kevésbé szabályozható. Szöveg, kép, hang formában is hozzáférünk információhoz, illetve az „informatikai világháló, internacionális” (Hartai–Muhi, 2002. 351.) virtuális tér, ahol tér és idő nem korlátozza a felhasználót,¹² gyors a kommunikáció, viszonylag olcsó és nem sajtótították ki teljesen reklámok.

Online kommunikációs csatornák a chatek, a blogok, a vlogok és a személyes oldalak, mind az önkifejezést, illetve a *civil kezdeményezést támogatják*, feltárva az emberi változatosságot (Kalmus, 2011). Ilyen az úgynevezett Facebook-hatás is, amikor a közösségi oldalak jelenségéből profitálható, hogy olyanok is kerülhetnek a figyelem középpontjába, akik kevésbé képesek kommunikálni a valós életben, a példaképek, médiaszereplők, ismerősök gondolatai követhetőek, tehát megközelíthetőbbek, a tartalmak megoszthatóak, fokozva a médiahatást (László, 2014). Beépül életünkbe, megváltoztatva információ-szerzésünk, kikapcsolódásunk módját (Nagy–Trencsényi, 2012), ezáltal társadalmi következményei jelentősek lehetnek: nőhet az emberek lehetősége arra, hogy problémáik megoldására segítséget kapjanak, (akár érdekérvényesítő) közösségépítő jelleget erősít, azáltal is, hogy lehetőség van az azonnali visszacsatolásra, így a folyamatos változásra

¹¹ Az EU Kids Online 2014-es jelentése (33 jórészt európai ország részvételével), miszerint a gyerekek szülővel közös média használata már 1 éves kortól jellemző (Ujhelyi, 2015).

¹² Castells kifejezésével az internet „időtlen idő” (Dessewffy, 2004. 216.).

Otthoni internethasználat

1. ábra: Ahol a legmegragadhatóbbak a fiatalok (saját készítésű diagram, Sági-Bálint, 2015 alapján)

(Dessewffy, 2004). Amint Bozsik tanulmányában (2002. 100.) megfogalmazta „*az internet korában nemcsak az a szomszéd, akivel közös a kerítés, mindenki, aki velünk a Földön él*”, így az, hogy hogyan állunk a másikhöz, tartjuk fontosnak szükségleteit, visszahat ránk és *előbb-utóbb a mi érdekeink is sérülni fognak*. Továbbá azt mondja, hogy ezt az érdekkultúrát feloldani együttműködéssel lehet, ami kölcsönös tiszteleten alapuló demokratikus államot tud kialakítani. Miért ne szeretne mindenki ilyen társadalomban élni...

Ez a folyamat úgy gondolom elindult (filmekben, műsorokban is érzékelhető, de segítséggel továbblépésre vár), és biztató Csepeli azon gondolata (1997), hogy a virtuális térben az én felszabadul, ez pedig segíti az érzelmi együttjátszást, a jelenség egyetemes, mindenkire kiterjed. Amennyiben valóban érzelmi együttjátszással lehet szociális tőkét szerezni, például társadalmi kapcsolatokban, az azért lenne előnyös, mert *a különböző tőkék egymásba átválthatóak*, a szociális, a kulturális és a pénztőke (Andorka, 2006). Tehát magában rejti a lehetőséget a fejlődésre, az emberhez méltó életre. Mindennapi jelenség lehetne az interneten keresztül nyilvánosságot vállaló autista gameplayer, látássérült blogos, mozgássérült filmkritikus, beszéd fogyatékos vlogos, értelmi fogyatékos beauty videós és így tovább. Az online térben egy ősrégi trükköt, a közelséget lehet használni a sztereotípiák bontására, mikor „*az egymáshoz közel észlelt dolgokat hajlamosak vagyunk kapcsolatba hozni egymással*” (Becker, 2015. 129.). Így talán a fogyatékos személyekkel való találkozáskor nem a társadalom veszteségeit, nem az áldozatot és nem is a szenvedőt látnánk meg.

Hazai viszonylatban nagy hatású Hozleiter Fanny (mozgássérült író, blogger), aki előadásában, könyveiben, blogján, Facebook oldalán, Instagramján próbál segíteni mindenkinek többek között az önbizalom terén, hogy büszkéek lehessünk magunkra. A facebookos VakVágány – Élet vakon, néha vakvágányon nevű látássérült felhasználó képeket posztol segítő kutyájával kirándulásaikról, új frizurájáról, interjújáról, könyvéről,

életeseményeiről, Horváth Nikoletta néven megtaláljuk YouTube csatornáját. Ismertebb még egy másik Youtube csatorna, az *Autista Vagyok*, amely bemutatkozó videójában elmondja, hogy a csatorna célja az, hogy az emberek megismerjék az autizmust, el tudják fogadni az autista embereket és az autista emberek önmagukat is. Csatornájukon személyes történeteket mesélnek el, például egyéni tapasztalataikról, tévhitekről vagy az esküvőjéről. Izgalmas történet még Lévay György is, aki kutatóként saját robotkezeit fejleszti és a 2017-es *Forbes* címlapján szerepelt, szintén rendelkezik közösségi média alapú bázissal. Ezekben a személyekben közös, hogy *tudatosan kezdik megtörni a médián keresztül a már kialakult sztereotipizált képet a fogyatékosról*, hogy a fogyatékos szó (amennyiben lehetséges), ne pejoratív értelmű legyen, a megoldandó gond képzete helyett, ahogy az *Autista Vagyok* csatornán hallható egy kihasználható *lehetőségre tekintünk, de mindenképpen maradjunk nyitottak*.

Még több ehhez hasonló kezdeményezésre lenne szükség és ezek általános elterjedésére (minél több a csatorna, nagyobb a lehetőség, hogy találkozzunk velük a médiában, ezek a tartalmak megosztással terjednek, fokozva a média hatását). René Hojas 3302 fogyatékos ember válaszából azt az eredményt kapta, hogy 93%-uk gondolja, hogy sok lehetőséget kínál a média, a megkérdezett látássérültek több mint fele gyakran internetezik, és az értelmi fogyatékos személyeknek 70% fölött van tapasztalata ebben a közegben. Összességében *az internet hozzájárul a fogyatékos személyek társadalmi, szakmai, kulturális életben való részvételéhez* (Hojas, 2004).

Látható: a test

„Testünk... a társadalmi befogadás és kirekesztés alapja.” (H. Douglas), mert a test jól érzékelhető forma, „*a társadalmi megítélés számára legadekvátabban fejezi ki a személyiség természetét*” (Bourdieu, 2008. 108.). Az új médiában a képmegosztókon, a videókon keresztül elkerülhetetlen a láthatóság. Az új ideál, ahogy Tarnay tanulmányában olvashatjuk (2015) a homo aestheticus. Az esztétikának fontos szerepe van a befogadásban. Érdekes, hogy a művészet nyúl először a torz testhez és tud új utakat építeni, amellyel alakíthat a valóságon, illetve szimbólumalkotó vagy inkább új jelentést tud adni például a deformált testnek, annak függvényében, ahogyan láttatja azt. A naiv befogadóknál elsősorban az érzelmekre kell hatni. Ugyanakkor megjelenik Nagy és Trencsényi gondolataiban (2012) az is, hogy a virtualításban jobban hátrahagyhatóak a testi adottságok, *ezzel előítélet mentes környezetet teremtve*. A média kettőssége érezhető ebben, tehát a média nem jó, nem rossz, attól függ, hogyan tudom használni.

A nők itt is hátrányos helyzetben vannak, mert a fogyasztómédia üzenete, hogy testünket tudjuk ellenőrizni, egy adott ideálnak így meg lehet felelni (Wendell, 2009). Érdeemes Gerhard Aba osztrák fotóművész képeit, azok ránk gyakorolt hatását elemezni,

értelmezni. A képek ábrázolják a másság élményét, de megfér egymás mellett a harmónia és a csonkolt női test (Hernádi, 2009). A fogyatékos nőket nemük és a fogyatékoság miatt halmozott diszkrimináció érheti, de az új média lehetőséget tud adni arra, hogy fellépjenek. Lehetőség lehet a *foglalkoztatás*, ahogy Sándor írja (2008) a *társadalmi befogadás kulcsáról*. Itt gondolok akár önfoglalkoztatásra a szociális médián keresztül vagy a meglévő kezdeményezésekbe való bekapcsolódásra.

EGYÉB ESZKÖZÖK

Buettner azt vizsgálta (2015), hogy milyen lehetőségei vannak a látássérült embereknek a szociális média (Facebook, Twitter, YouTube, Yahoo, LinkedIn) hozzáférésehez és használatához, ezzel az akadályokat is megmutatva.¹³ A WHO becslése szerint körülbelül egy milliárd fogyatékos embernek lenne fontos világszerte a *szociális média akadálymentessé alakítása*, ennek ellenére ez még egy nem eléggé kutatott terület, alapvetően kevés figyelmet fordítanak a médiacégek a fogyatékos személyek szabadságára, pedig a szociális média egyre fontosabbá válik, harcolni kell a részvételért. Kifejlesztett rendszerek, amiket Buettner összegyűjtött: *EasyChirp.com*, ami a Twitter alkalmazása, vannak *speciális learning-rendszerek* látássérült embereknek, értelmi fogyatékos személyeknek tartalmi áttekintést segítők *könnyen érthető kommunikációt* használva, vannak különböző támogatási hálózatok, például a *PatientsLikeMe.com* vagy az *InclusivePlanet.com*.

Van már *képernyőolvasó*, ami segít megérteni a weboldal struktúráját, van az *áttekintő*, ami a monitoron való keresést segíti, például hol tud bejelentkezni a felületre, *segítőszövegek*: speciális súgók. Az egyik kanadai egyetemen *alakfelismerő appot* fejlesztettek ki, amikor az okostelefon visszajelzést ad, hogy mit lát a képen, ez segítség lehet más területeken is, például étteremben étlap olvasásakor.

De Oliveira 2016-os könyve *Akadálymentes Web2.0 – Útmutató a szociális média és a fogyatékoság témájához* címmel újdonság, egy német honlapon¹⁴ megrendelhető, tartalmát a honlap fülein információk előrevetítik. Az akadálymentes internetet segítő technikákkal képzelet megvalósíthatónak a fogyatékos személyek társadalmi befogadásának előrelépését az új médián keresztül. De Oliveira által gyűjtött technológiák főleg a látássérült, mozgássérült és értelmi fogyatékos személyek segítségére állíthatóak elsősorban. Kiemeli az *Einfache Sprache/Easy Language* fontosságát, az értelmi fogyatékos személyek segítségével, a látássérült személyeknél felhívja a figyelmet az *iGlasses Ultrasonic Mobility Aid-re*, ami egy ultrahangos technika, tárgyról haptikus, akusztikus visszacsatolást ad. Vannak még különböző *egerek, billentyűzetek, implantátumok, protézisek*

¹³ A tanulmány saját fordítás.

¹⁴ A honlap szövege saját fordítás (<http://www.netz-barrierefrei.de/wordpress/barrierefreies-web-2-0-ein-leitfaden-zu-social-media-und-behinderung/behinderte-und-social-media/>).

mozgássérült személyeknek. Ebben a gyűjtésben is különös figyelmet a látássérült emberek kapnak a fejlesztések tekintetében, még kidolgozás alatt álló újdonság a *Clicksonar technika* vakok számára, ami a zenét színné fordítja, vagy hangokra kattintva 3D-s képet kapnak egy helyről. Ehhez hasonló projekt, amin egy izraeli kutató dolgozik, egy olyan rendszer, amely a tárgyak színét, pozícióját, alakját hangként, hangsorozatként adja ki, illetve néhány óra gyakorlással arckifejezéseket is fel lehet ismerni.

Markus Kaiser honlapján¹⁵ mobilalkalmazásokat gyűjtött össze fogyatékos személyek számára, ilyen a *ColorVisor*, ami színmegjelenítő vakok számára, vagy a *VerbaVoice*, ami a hallássérültek tolmácsa. Ezen eszközök használata hazánkban nem általános, de épít a fogyatékos személyek szükségleteire és kielégítheti majd a mindennapivá vált médiaszükségletet, információszerzés (mint informálás, látás) és adás (mint önreprezentáció, láthatóság) céljából. Illetve a 24 éve működő W3C (World Wide Web Consortium) 2019 januárjában tartotta meg első találkozóját Web Accessibility Initiative munkacsoporttal, mely egy akadálymentesítési kezdeményezés a webes hozzáférhetőséghez.¹⁶

Az a tendencia mutatkozik meg, hogy próbálják akadálymentessé tenni a szociális média használatát, számos alkalmazás/segítő rendszer áll nemzetközi szinten rendelkezésre, amiket csoportok vagy egyfős kutatók fejlesztenek, van sok kismintás felmérés a szociális média használatának arányára különböző országokban, de hiányzik a „fogyatékosági szükségletek” átfogó felmérése, kiszolgálása, ezen igények elismerése, ami alapvető fontosságú lenne.

Az új médián belül lehetőségként tekinthetünk az online videójátékokra is, ahol a fogyatékos és nem fogyatékos személyek közösen tölthetik el szabadidejüket. Játék közben a fogyatékos személy „elveszítheti” fogyatékoságát. Úgy gondolom, lehetne olyan pályákat készíteni, amelyekben a játékosoknak lehetőségük van virtuális segédeszközöket megismerni, felhasználni, ezáltal tudnak a nem fogyatékos játékosok teljesíteni a szinteket, lehet rá kereslet akár kíváncsiságból újdonsága miatt, a nehezített pályák iránti kihívásból.

Oktatni kéne

A köztudatban sokakat bántó történetek vannak, amik szűklátókörűséget okozhatnak (minden sérült ember kiszolgáltatott, száanalomra méltó, kihasználható, nem élhet teljes életet, az is nagy szó tőle, hogy...). Ezeket felül kellene írni, de legalábbis médiakultúrát, *kritikai látásmódot* kellene az iskolákban tanítani (Gerbner, 2000). Ez jelentheti azt, hogy az egyre fejlődő multimédiás környezetben (az eszközök jelenléte motiváló hatású a fiatalokra), azzal lépést tartva boncolgathatnának kérdéseket például a társadalmi

¹⁵ A honlap szövege saját fordítás (<https://www.br.de/puls/themen/netz/apps-fuer-menschen-mit-behinderung-100.html>).

¹⁶ A honlap szövege saját fordítás (<https://www.w3.org/WAI/about/projects/wai-guide/>).

különbségekről. Vagyis az oktatás-nevelés folyamán nyitottá, fogékonyá kell tenni a tanulókat a társadalmi igazságtalanságra, méltánytalanságra, így hozzájárulhatnának az egyenlőtlenségek csökkentéséhez. A média nem jelent feltétlenül manipulálást, inkább belátás szükséges hozzá (Somlai, 2008). A belátás pedig azért lenne fontos, mert meghatározza, hogy a résztvevő mennyire önálló, és *a gondolkodó ember tud majd segítően, hasznosan, aktívan részt venni* különböző összefogásokban, tehát jelentőség a civil szféra erősödésében van. Az iskolában nem csak a tanulót, hanem egyszerre a társadalmat is nevelik, mintegy „a jövőre irányuló mozgósító erőt, közösséget, hiszen benne sok-sok egyén életmegnyilvánulása, tevékenysége teremődik meg” (Karikó, 2005. 112.).

AZ OKTATÁS ALANYÁRÓL

Bízatóak a tanulmányok a Z generáció/google generáció tagjairól, akik az ezredforduló után születtek. A kutatók azzal jellemzik őket, hogy *különösen fogékonyak az újításokra, empatikusabbak, mint szüleik, kimagasló problémamegoldó készségeik vannak, és a hálózati kommunikáció szerepe náluk elsődleges, tehát elérhetőek* (Guld, 2016). Alapvetően jellemző a 21. század leírására a határtalanság, mert alapvető változások tudnak beállni a határokon, ledöntésükben (Antalóczy–Pörcki, 2015). Akkor nem ennek a generációnak kellene az idősebbet oktatni? Inkább közösen kellene gondolkodni, ebben meggyőző Gerald Hüther német agykutató, neuropszichológus állítása, miszerint ma nem tudjuk felfogni, hogyan működnek az általunk használt eszközök, és ez kialakíthatja a fiatalokban azt, hogy *értelem nélkül fogadnak el dolgokat* (László, 2014). Vagyis a Z generációban megvan a lehetőség a befogadásra, a szemléletváltásra a nyitottság miatt, de a még nem teljesen kiforrott egyének túlzottan kitétek a média káros hatásainak, így továbbra is szükség lehet a nevelői kontrollra. A fogyasztásnak van uniformizáló hatása is, de ki- vagy átkapcsolással van mód a védekezésre (Karikó, 2005).

SZOCIALIZÁCIÓ VARIÁCIÓ

A szocializáció *rejtett mechanizmusok* útján is történik, ott ahol az egyén és a társadalom vagy annak alrendszere (egyik a média, ezen belül elsősorban az internet) keresztezi egymást, de a szocializációs kutatások ritkábban fordulnak a tágabb szféra felé (Nagy–Trencsényi, 2012). Véleményem szerint azok a terek érdekesebbek, ahol ez megtörténik, ilyen például a médiatér, amely *„fél-szocializációs közeg”*, tehát csak korlátozott mértékben képes a befolyásolásra, de hatása nem elhanyagolható (Nagy–Trencsényi, 2012. 149.). Ugyanakkor máig érvényes lehet Göllész (1976. 315.) meghatározása, miszerint *„a szocializáció társadalmi térben végbemenő személyiségformálódás... melyben szerepe van*

a nevelésnek.”, vagyis a szocializáció több oldalról tevődik össze, valamint a tér bővült, ide sorolhatjuk a virtuális teret is.

Ezt támasztja alá László könyvében (2014. 222.) található ábra, ennek ágenseit általuk elemezve¹⁷ olvasható, hogy *a gyermek megjelenik a médiában* mint fogyasztó, tartalomteremtő, a család és az iskola tekintélye csökken, így az iskolának szükséges lenne alkalmazkodni a megváltozott világhoz, hiszen a média szerepe folyamatosan nő, az individualizáció nyomán a hagyományos rendszerek gyengülhetnek.

George Herbert Mead (idézi Somlai, 2008) írja, hogy az egyén nem csak tanul és megfelel az elvárásoknak, hanem *maga is teremt szabályt*. Ilyen szabályokat közvetíthetnek a filmek, videók, a netes megosztások, hírportálok stb., amelyek megmutatják, mit kell tennünk egy-egy helyzetben (szerepátvétel), illetve előhozhatnak konfliktusokat, amik változást idézhetnek elő, ahol értékek/érdekek kerülnek kifejezésre. Ki kellene alakítani egy szolidaritáson alapuló körbejáró, önmagát generáló hatássort, ami új normákat, alapokat képez. Somlai értelmezésében norma, ami segíti a helyzet értelmezését, de úgy, hogy túlmutat az adott szituáción, kulturális alapigazságokra (a szocializáció alapelemeire) épülve. Ami kiskapuként tűnik föl az, hogy *az értelmezés folyamatos*, így újításokat eredményez, illetve az új médián keresztül tudjuk láttatni saját beállítódásunkat egy-egy témával kapcsolatban, ami segíthet a tipizálás oszlatásában (fontos a médiaoktatásban a kritikai látásmódra nevelés), illetve tudunk reagálni mások gondolataira. Ezek a személyközi tárgyalások változásokat alakíthatnak ki bennünk, akár mások életútjából juttatnak tapasztalathoz.

Mindenki kommunikál

Hamp írja, (2006) hogy a kommunikáció egy alapvető késztetéssel van összefüggésben, a túlélési esély növelésével, ami magával hordozza a problémamegoldásra való törekvést, majd az életminőség fenntartását, javítását, de a várható hatást nem egyszerű meghatározni, mert „*ugyanaz a dolog más-más szintéren nem ugyanaz*” (Hamp, 2006. 123.). Tehát az sem mindegy, hol és mikor van a kommunikációs esemény, például az esemény helyszíne mennyire kap nyilvánosságot, mennyire elérhető (nyomtatott sajtóban vagy online sajtóban, a televízióban, főműsor időben, hányadik találat a keresőoldalon, hány megosztással, megtekintéssel, letöltéssel és így tovább). Kirajzolódik az internet, ezen belül a szociális/közösségi média által nyújtott lehetőség, melyben nincs tartalom meghatározás. Szabadon lehet kulcsszavakra keresni, látni az ismerősök, követett példaképek aktuális érdeklődését, szervezetek kínált programjait, időkeret, meghatározott műsoridő nélkül

¹⁷ Kósa Éva: Televíziós hatások serdülőkorúak szocializációjában című írásban található ábrára hivatkozik.

tudjuk követni a fontosnak tartott projekteket, lehet hazai vagy külföldi kezdeményezésekhez csatlakozni és a lehetőségek határtalanok, mert amennyiben találunk megfelelő tartalmat, közvetlenül reagálhatunk arra, vagy ha nem, létre is tudunk hozni újat, akár hasonló érdeklődésű személyeket gyűjtve magunk köré.

Fontosak tehát emberi közösségeink, az érintettek és a civil társadalmi összefogások, akik mindezt működtetik a háttérből vagy az élvonalból. Kiemelendő lehet a (gyógy)pedagógusok feladata, felelőssége, látja-e a hiányosságokat a társadalomban, milyen szemlélettel áll a megoldás kereséséhez, tud-e változást előidézni, kapcsolatokat építeni, nyitott-e más tudományterületek iránt, összességében tartja-e a lépést a megváltozott kihívásokkal, tud-e élni a lehetőségekkel. A *mindennapi kommunikáció pedig meghatározza a hétköznapi gondolkodást, cselekvést*. Erre többen (például Tony Bennett vagy Henri Lefebure) a „civilizáció kötőszöve” kifejezést használják, mint fizikai mechanizmus. Ez az *idegenszerbe íródott, így az ismereteket a generációk örökíteni tudják* (Varga, 2016). Elgondolkodtató Tony Bennett megjegyzése (2004), miszerint a különböző tudományterületekről az azonos kifejezések, más meglátásokat tesznek lehetővé. Ezeket a kifejezéseket és értelmezéseiket véleményem szerint érdemes lenne ismerni. Egyrészt az együttműködés hatékonysága miatt is, hogy értsük, mire gondol a másik fél, ne beszéljünk el egymás mellett. Másrészt tanulni lehet belőle, építeni rá, illetve úgy nagyobb lehetőséggel lehet változást előidézni, amikor ismert a másik álláspontja, érveinek, gondolkodásának meghatározói.

A TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ ÉS HATÁSA

Göller már 1976-ban megfogalmazta, hogy a fogyatékos személyekkel szembeni helytelen, rossz minták, az izoláció több forrásból táplálkozik, ezek formálásában pedig az *érintett személyeknek* is jut szerep többek között lehetőségként említi a *tömegkommunikációs eszközöket*, amennyiben jól tudunk élni velük. Kiemeli még a *szakemberek* szerepét és az általános *informálás* és a *művészet* jelentőségét a társadalmi helyzet javításában, a marginalizáció elleni küzdelemben. Ezek a tömeges médiumok azért fontosak, mert egyrészt sok emberhez jutnak el, társas kontextust teremtenek. Így a megfelelően (emberségesen, hitelesen, de a helyzetet semmiképp sem rontva) bemutatott dolog *társas ítéleteinket kedvezően befolyásolja*, hiszen az értékítélet relatív, függ a környező kontextustól (Csepeli, 1997; Aronson, 2008). A média képes elhithetnivali azzal, hogy *sorozatosan* mutat be valakit valamilyennek, hogy ilyen tulajdonsággal rendelkező emberek vannak többségben a társadalomban és ez annál sikeresebb minél kevesebb alternatíva áll rendelkezésre (Csepeli, 1997). Tehát, amikor a média rendszeresen csökkentértékűnek mutat fogyatékos embereket, akkor egy idő után úgy ítéljük meg, hogy csökkentértékű fogyatékos emberek vannak többségben a társadalomban, még akkor is, ha ettől eltérően találkozunk

egy-egy pozitív példával. Ezt érdemes hangsúlyozni, mert „*nagymértékben megnöveli a média hatalmát, hogy nem figyelünk oda a kontextus befolyásolására és még kevésbé kérdőjelezzük meg a bemutatott alternatívák érvényességét*” (Aronson, 2008. 131.). Ezekben az esetekben kihasználható Aronson által leírt (2008) *pozitív előhangolás*, amikor például a fogyatékos személlyel való találkozást megelőzi egy jól elkészített videó, hatásos kép vagy érdekes online cikk. Ezek azért fontosak, mert azok az elképzelések, amelyekkel újabban vagy gyakrabban találkozunk (például az új és a tömegmédiában), nagyobb valószínűséggel jutnak eszünkbe és használjuk az események értelmezésében. Azt gondolom, hogy a fentebb említett szociálpszichológiai törvényszerűségektől függetlenül, először a másság fog feltűnni, de ha célt elérve elég nyitottak tudunk maradni, akkor mindig találunk elegendő közös pontot, és számba vesszük jogaikat, érvényt adunk szavuknak.

A tömegkommunikáció hatása akkor igazán sikeres, ha van egy olyan *vélemény-irányító személy*, aki elismertséggel, sztárszereppel rendelkezik (Csepeli, 1997). Például Weisz Fanni hallássérült személy, szépségkirálynő, modell, esélyegyenlőségi aktivista. Instagramján videókon keresztül hozza közelebb az érdeklődőket a hallássérültek világához „jelszerdát” tartva, saját tapasztalatát megosztva, aktuális interjúira, általa képviselt ügyekre hívva fel a figyelmet. Tehát a személy és az általa közvetített tartalom erősítheti vagy gyengítheti az előítéleteket, a tömegkommunikáció így kedvező hatásokat kínáló bázis is lehet. A pozitív példák és azok hiánya is motiválóan hathat a fogyatékos személyekre és képviselőikre, arra ösztönözve őket, hogy saját platformot hozzanak létre, megvalósítsák önmagukat és kiálljanak másokért. Vagyis azzá tudjanak válni a médiumok segítségével, közvetítésével, akivé a lehetőségekkel élve válhatnak, hiszen „*az autonómia a legmagasabb rendű motiváció forrása*” (Csepeli, 1997. 521.). Ez lehet az a terület, ahol a legjobb változatot tudjuk megmutatni önmagunkból, a különböző technikákkal, például vágás, filterek, újraforgatás, fénybeállítás, kameraállítás.

ÍGY VAGYUNK INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM

Információs társadalomban élünk, ami azt jelenti, hogy a hajtóerő a társadalomban az információ szabad előállítása és a hozzá való férés, valamint „*az információs társadalom okozta társadalmi vagy gondolkodásbeli változások lényege az új médiatérben keresendő*” (Nagy–Trencsényi, 2012. 126.). A kommunikációs eszközök/a médiumok gyors fejlődése, okosabb típus fejlesztése és a többség számára elérhetővé tétele hozzájárul a fogyasztói társadalomban a vásárláshoz, a fogyasztás fokozásához. Az eszközöket lehet részletre venni, illetve olyan technikákat ad az emberek kezébe, ami valakinek tényleg szükséges munkaeszköz, másnak csak időeltöltő tevékenységre jó: a békéhez cirkusz és kenyér kell,

tartja a római mondás. Az érzelmekre ható (lásd korábban is Wifi szükséglet) reklámok sokaknál elérik azt a hatást, hogy a legújabb technikát, a legjobb készüléket akarják magukénak tudni, lépést tartva a társadalommal, lépésben a hírfogyasztással, ami a többi emberhez a társadalomhoz kapcsol.

Az átalakulás nagyon gyors, Antalóczy (2015) határtalannak nevezi a változásokat a médiakultúrával/ban. Ez nem egyedi elgondolás. László tanulmányában (2014. 243.) olvasható, hogy az információs társadalom változásainak kutatásáról az amerikaiak véleménye az, „*nem tudjuk, hogy amit állítunk lényeges-e, de legalább igaz*”, ezzel szemben az európai kutatók véleményét úgy összegzik, hogy „*nem tudjuk, hogy amit állítunk, az igaz-e, de legalább lényeges*”. Én a második állítás mellett tudok állást foglalni. E mögött lehet az a gondolat, hogy azért lényeges, amit állít, mert az információs társadalmat vizsgálja (például internetkutatás, társadalmi tőke, részvétel, egyenlőtlenség kutatása), tehát azt amit vizsgál (témát, információt), *a társadalom szükséglete hívta elő*. De az igazságtartalmának megállapítása nehézkes lehet több dolog miatt is. Ilyenek a kutatómódszertani problémák: új kereteket kellene kialakítani a megbízhatóságához, az érvényességhez, van-e megfelelő mérőeszköz, ha fejleszteni kellene, van-e rá forrás. Nehézség, hogy túl nagy a meglévő presztízzsel rendelkező kutatók hatalma/ kutatási eredménye /szakirodalma. A téma összetettsége is kihívást jelent és nehéz olyan kutatót találni, aki érzékeny több illetékes tudomány eredményei iránt (Karikó, 2005).

RAJTUNK MÚLIK: A (BEFOGADÓ) TÁRSADALOMRÓL

„A sérült ember első sorban ember.”
(Kálmán Zsófia, Köncei György:
A Taigetosztól az esélyegyenlőségig)

Első lépés a találkozás

Az első találkozáskor előfordulhat, hogy az emberek nem tudják, fogjanak-e kezét fogyatékos emberrel, segítsenek-e neki valamiben, esetleg ha nem csinálnak semmit, az bántóan hat-e. Ez lehet azért is, mert a fogyatékos emberekkel való találkozás zavarba hozhat, hiszen előfordul, hogy *nem működnek megszokott kommunikációs-cselekvési szokásaink*. Maga a fogyatékos szó is erősíti a sémából való kilógást, sugallva azt, hogy valami hiányzik, „amit az átlagos emberi élethez fontosnak tartanak” (Hatos, 1994. 4.). Azt is magunkkal hozzuk, hogy „*a fejünkben nagyon egyszerű séma uralkodik az emberről*” (Tiszai, 2012. 48.), és a látható fizikai eltérések eszünkbe juttatják saját sebezhetőségünket, illetve veszélyesek az *önbecsülésre*, mert elgondolkodtathatnak azon, hogy mi is az, amitől értékes egy ember, vagyis az élete, végső soron melyek a saját magunkra vonatkoztatott értékek (Tiszai, 2018).¹⁸ A látható jegyek hatása, például a mozgássérülésé, látássérülésé stb. ezen kívül kelthetik az áldozat, a támogatásra szoruló képét írja Pócsik (2016). Állítása szerint a legtöbb embernek lehetnek történetei, amelyekben a fogyatékoságot összekapcsolja az „alsóbbrendűséggel”.

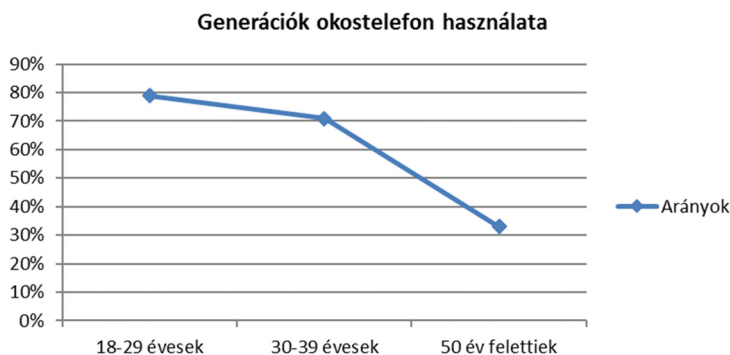
A népszerű kommunikációs csatornákon keresztül el lehetne érni, hogy az áldozat szerep helyett egyszerűen az embert lássuk, gondoljuk újra nélkülözhetetlenek hitt dolgainkat, elvárásainkat az értelmes élettől kapcsolatban. A legtöbb ember használ médiumokat, ennek egyik hatása, hogy az idősebbektől való függetlenedés felgyorsul (Kósa, 2014). A mobilos hírfogyasztás pedig nagymértékben nő, egy év alatt az USA-ban tizenegyről tizenhat százalékra, Angliában nyolcra tizenhat százalékra, Németországban ötről tíz százalékra¹⁹ (Karvalics, 2014). Guld írja le (2016) a Pécsi Tudományegyetem egy 2013-as alprojektjét, amiben a középiskolás fiatalok kommunikációs szokásait kutatták, interjúval, egyetemistáknál médianapló vizsgálatával. Eredményük szerint

¹⁸ A tanulmány angolul jelent meg, szövege saját fordítás.

¹⁹ Az adatok a Reuters Institute 2013-as Digital New jelentéséből vannak.

a középiskolások médiahasználata körülbelül 10 óra naponta, az egyetemistáké átlagosan 6-7 óra körül van. Legnépszerűbb médiaeszköz az okostelefon (közösségi oldalak, videómegosztók, online játékok), előnye behozhatatlan. Bényei és Ruttkay (2015) Marketinginfo.hu adatai alapján írják, hogy az okostelefon használatának aránya a 18–29 évesek között 79%, a 30–39 évesek között 71%, 50 év felett arányuk egyharmadra tehető, lásd 2. ábra. A rádió és a televízió multitasking jelenséggé maradt, például étkezés, testedzés, házimunka közben a háttérben vagy párhuzamosan más médiaeszközzel használva. A hazai adatok azt mutatják, hogy a televízió a Z generáció egyik legfontosabb médiaeszköze, a készülékek folyamatosan fejlődnek, jobb kép, hang, 3D-s és okostévék, illetve az életkor emelkedésével csökken az érdeklődés az internet iránt, az így felszabadult időt sokan televíziózással töltik.

2. ábra: Az okostelefonok használatának aránya (saját készítésű diagram Bényei–Ruttkay, 2015 alapján)

A média úgy lehet lehetőség, hogy nem a fogyatékoságot láttatja elsődlegesnek, hanem az embert. Ezt az alapelvet hívja a gyógypedagógia, a pszichológia és a jog nyelve is *people first*-nek. Így a neurotipikus emberek hozzászokhatnak a többféle sémához, nyitottabbak lehetnének, kevésbé bizonytalanok. Ugyanis akadályt, elutasítást okozhat a másik ember felé való fordulásban a *tudatlanság*, a *félreértés* és a *félelem* is (Hatos, 1994). Megan Oaten (idézi Tiszai, 2018) hívja fel – védelmünkre – a figyelmet arra, hogy az *elutasítás evolúciós alapú reakció*, ami idegrendszerünkben mélyen kódolt, és a *befogadás munkát igényel*. Az előítéletet kutatva evolúciós pszichológusok azt találták, hogy az állatokban van egy úgynevezett biológiai túlélési mechanizmus, ami abban is megmutatkozik, hogy a genetikailag eltérő társaikkal szemben tartózkodást, kirekesztést mutatnak akkor is, ha az nem bántotta őket. *Az emberekben természetes hajlam van az együttműködésre,*

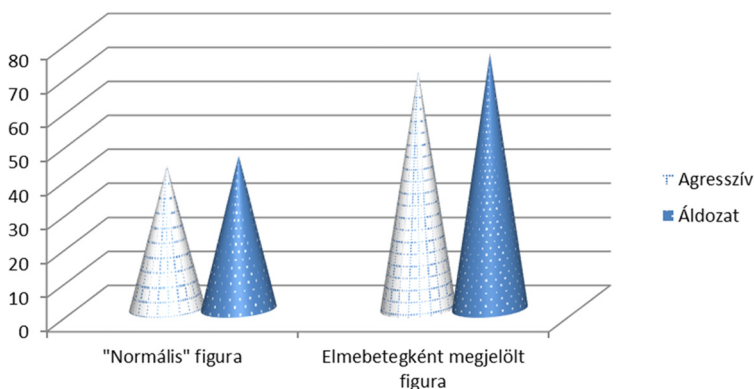
a barátságra. Az előítélet csökkenthető, amikor egyenlő pozíció alapján folyik az érintkezés, tehát amikor olyan helyzetet teremtünk, hogy együtt kelljen működni, és csak akkor tudunk tanulni, eredményt elérni, amikor a másik félre figyelünk, segítünk neki. Ilyenkor idővel a csoport tagjai rájönnek, hogy a kezdeti esetleges ellenségeskedés eredménytelen, mert érdekük, hogy a másiktól megtudják a hiányzó információt, mert szükségük van rá és nincs más mód a megszerzésre. Ez a *mozaikmódszer* elősegíti az empátiát, és hogy a kulcsoportot²⁰ „mi”-ként értelmezzük. Ezért is fontos a szociális média használatát segítő eszközök fejlesztése, mert az érintkezés nagyobb megértéshez vezethet (Aronson, 2008).

Herbert Simon ír a *programozott és nem programozott viselkedésről*. Programozott viselkedéskor az ismert sémáknak megfelelően tesszük a dolgunkat, de amikor nincs kész sémánk egy szituációban, akkor viselkedésünk nem programozottá válik (Vitányi, 1997). Ilyen helyzetbe találhatjuk magunkat akkor is, amikor fogyatékos személlyel találkozunk, például nekünk *nincs előre hozzátvetőlegesen belátható sémánk, vagy ő nem ismeri a sémát*, vagy nem tud/akar annak megfelelni, mi pedig nem vagyunk felkészülve a váratlan helyzetre. Ezért is *fontos a személyes tapasztalat gyűjtése, a találkozás, az információátadás, a tudatosítás*. Többek között Csíkszentmihályi Mihály szerint is az embereknek szüksége van a kihívásokra, mert ha azok nincsenek, eluralkodik az unalom, de ha az erőnkön felüli mértékű, abba bele lehet zavarodni, tehát összhangban kell lenniük a képességgel, amely az ember viselkedését szabja így meg (Vitányi, 1997).

A tipizálásról és a szegregációról

Ha megfigyeljük a kisebbségi csoportok ábrázolását a legtöbb televízióban: a sorozatokban, a rajzfilmekben, vagy a hírekben, a vetélkedőkben, azt vesszük észre, hogy szerepük könnyen előre látható, vagy bűnös, vagy áldozat lesz belőlük, például a nőknél vagy a fogyatékos személyeknél is, lásd korábban a *Filmek uralmában* című alfejezetben. Ezek a társadalmi tipizálás üzenetei, vagyis *„a kisebbségek nem születnek, hanem csinálják őket, kulturálisan előállított termékek”* (Gerbner, 2000. 74.). A méltánytalan megjelenítés megváltoztatásának érdekében egy változatosabb kulturális médiateret kellene civil mozgalmak együttműködésével (hatalmi viszonyoktól mentesen) kialakítani, mert a médiában való tipizált ábrázolás, kialakítja és erősíti a címkét, majd a szélsőséges feltevéseket igazolja a befogadóban. Gerbner a főműsorok szereplőit vizsgálva (2000), arra jutott, hogy a „normális” figurák 42%-a agresszív, míg az elmebetegként megjelölt figurák 70%-a, illetve az előbbi csoport 45%-a, míg az utóbbi csoport 75%-a válik erőszak áldozatává, az arányokat érzékelteti a 3. ábra.

²⁰ Egyik lehetséges értelmezés: „akiknek viselkedésükben, testi tulajdonságaikban az ideáltípushoz képest feltűnő hiányosságai vannak” (Balázs, 2010. 2.).

3. ábra: A címkék ragadnak (saját készítésű diagram Gerbner, 2000 alapján)

A diszkriminációt értelmezhetjük folyamatként és állapotként is, de mindenképp magával hordozza a stigmatizációt. A stigmákon, címkéken lehet-e segíteni pozitív diszkriminációval? Megoszlanak a vélemények, minden esetre Kálmán és Könczei szerint (2002) hazánkban szükség van/lesz a jogok által biztosított lehetőségekre, mert a társadalom nagy része tájékozatlan, nincs a másság elfogadására szocializálva, a nem produktívnak gondolt tagokat (akár tudat alatt is) megfosztja jogaiktól, hiszen úgysem élhetnek teljes értékű életet. A stigmák, címkék megváltoztatását nehezítik a régi szakkifejezések, amelyek ma is élnek a köznyelvben. Ilyenek például a béna, bolond, gyengeelméjű, nyomorék, világtalan szavak, ezek bántó volta és *holdudvar hatása*. Talán a társadalom nagy része ma is betegségként, betegekként gondol a fogyatékos személyekre, beszél róluk. A holdudvar-hatást eredetileg a vonzerő okozta előnyökre szokás használni, amikor azt feltételezzük, hogy az előnyösebb külsejű személyek kedvesebbek, okosabbak, boldogabbak, sikeresebbek és így tovább. Úgy gondolom ez fordítva is működik. A nem harmonikus külső mögött inkább sejtjük, hogy az egyén sikertelen az életben, mogorva, boldogtalan, visszahúzódó, ennek következtében mi is kevésbé szívesen közelünk hozzá. Ugyanakkor manapság már az is kérdés, hogy mi/ki számít normálisnak.

A klasszikus orvostudományban fellelhető gondolkodásmód az egyénben látja a rendellenességet, így a megfelelő módszer is az ő megváltoztatásában, „meggyógyításában” keresendő (Gerevich, 1997). A fogyatékoság ezen medikális paradigmája a többségi társadalom tagjainak nagy részéről leveszi a felelősséget, pedig a megoldás kulcsa abban lehet, hogy a többségi társadalom hogyan tud bánni a kisebbséggel. *Csoportszintű megközelítést* kell alkalmazni, mert amikor csak az egyént akarják megváltoztatni, akkor nem foglalkoznak a társadalomban fellépő esetleges torz, zavart nézetekkel,

mert nem a megfelelő szinten avatkoznak be (Gerevich, 1997). Nagy és Trencsényi vetik fel a szegregáció ellen az infokommunikációs eszközökben lévő lehetőséget (2012), amelyek földrajzi módon nem meghatározottak. Így megannyi módon van esély, hogy az e téren fejlettebb befogadó nézeteket mutató társadalmak által kialakított gyakorlatokat, rendszereket megismerjük, adaptáljuk hazai viszonyokra és főleg felismerjük felelősségünket, a megszerzett tudás nyilvánosságra hozásában, népszerűsítésében, terjesztésében. Ez azért fontos, mert a társadalomban élő mítoszok – amelyekkel felnőttünk – mintegy óvó hálók, meghatározzák cselekedeteinket. A média lehetőséget ad a változásra, hogy a helyi stratégiákon változtatni tudjunk, kezdeményezésekkel alakítsunk rajtuk (Gerevich, 1997).

KÖVETKEZMÉNY: SZEMÉLYISÉGTORZULÁS

A legtöbb ember átéli élete során legalább egyszer a másság érzését, például a tizenévesek belső vívódásaikkor a hagyományt megkérdőjelezve, vagy amikor baleset ér minket és a gyógyulás során érezhetjük meg kiszolgáltatottságunkat, fiatal vagy idős korban támogatásra szorulásunkat. Azokban a személyekben, akik nap, mint nap találkoznak lenézéssel, elutasítással, sajnálkozással, amikor *nagyobb erőfeszítést kell tenni egy átlagos dolog eléréséhez*, kialakulhat zárkózottság, türelmetlenség, gyanakvás az emberekben (Hatos, 1994). A személyiség harmonikusabban fejlődik mindannyiunknál, amikor szeretettel teli, igazságos, törődést nyújtó közeg vesz körül. Vagyis „*a közösség határozza meg az embert*” (Vitányi, 1997. 24.). A kedvezőtlen hatások pedig dekompenzált fogyatékosági tudatot alakíthatnak ki, amikor a fogyatékos személy számára mássága hiányosságként érezhető lesz, és pszichés egyensúlya felborul a környezet nem megfelelő viszonyulása eredményeként. Göllész, már 1976-ban írja, hogy a gyógypedagógiai pszichológia feladata a *rejtett tartalék funkciók megragadása, vagyis a személyiség többoldalú megközelítése*, és ezt azért fontos tudatosítani, mert az átértékelődés nem önmagától végbemenő folyamat.

A jól működő befogadó társadalom nemcsak magára, hanem a fogyatékos személyre, annak családjára is gondol. A felmerülő problémák a környezet segítségével leküzdhető akadályokként jelennek meg. A fogyatékos személy jelenléte (amely rámutat a társadalom intézeteiben megtalálható strukturális rendezetlenségre, hiányra) nem okozna rendellenes helyzetet. A „*legjobb az lenne, ha a család egyik és nem kiemelt tagjának tekintenénk*” a fogyatékos személyt (Hatos–Krausz, 1982. 26.), megóvva a sajátos kirekesztéstől és a családot is attól, hogy ne egy emberhez kelljen minden tagnak az igényeit igazítani. Általában a családoknak is megváltozik életük dinamikája, elmagányosodhatnak, és ha csak hasonló helyzetben lévő családokkal érintkeznek maguk is kirekesztődnek a társadalmi közösségekből (Hatos–Krausz, 1982).

A szociális következmények súlyát már 1971-ben Vigotszkij is megfogalmazta (idézi Hatos, 2015), miszerint a személyiség torzulását végső soron nem a sérülés határozza meg. Reményt adhat a befogadó környezet kialakításával kapcsolatban, hogy a társadalmi változás nyitott folyamat. A megismerés pedig „*az egyik legalapvetőbb élettevékenység*” (Weissmahr, 2012. 3.) és a gondolkodó, nyitott emberek segítségével nagyobb tér tud megnyílni a fogyatékos személyeknek is, mert ha *az önmegvalósítást helyesen értelmezzük, akkor a tevékenységünk olyasmire irányul, ami nem csak mi vagyunk, tehát másoknak is segít*. Hogyan tud itt a média támogatni? A média egy általunk létrehozott látszatvilág és „*a lét a jelenségek látszatvilágában mutatkozik meg*” (Ádám, 2015. 135.). Ez azt is jelenti, hogy az ember nem az igazságot, hanem a valóságot ismeri meg, de azt is, hogy végtelen sok igaz és hamis kombinációlehetőséget fedezhetünk fel, amennyiben meg akarunk ismerni egy adott jelenséget. Ez az alapja Jürgen Habermas 1981-es *kommunikatív cselekvés elméletének*, amit akkor fogalmazott meg, amikor a modern társadalom problémáit elemezte. Habermas szerint nem fordítunk elég figyelmet és erőfeszítést emberi kapcsolatainkra, aminek hatása negatívan érzékelhető önmagunk és mások megértésével kapcsolatban. És amikor meg akarjuk ismerni az igazságot, akkor inkább valamilyen tényállást, viszonyt alkotunk, mintsem közelebb kerülnénk hozzá (Ádám, 2015). Talán az igazságot is szerencsésebb folyamatként értelmezni, mint azt mondani, hogy megismertem, mert akkor tényként állok hozzá és megfoszthat az értékeléstől, a döntésalakítástól, sarkítva a *tudatos emberi léttől*.

Vitányi szerint (1997) az emberek legfőbb etikai törekvése a *boldogság és az erény elérése*. Ezek azonban konfliktusba kerülhetnek egymással és akkor azzal a kérdéssel kell megküzdenünk, hogy melyik az előbbre való, vagy keresni kell a megoldást, hogyan biztosítja az erényesség a boldogságunkat. Többféle elgondolásról beszélnek a filozófusok. A legtöbb nézet szerint a *forrást* kell megkeresni, de hogy azt ki miben találja meg, abban eltérések vannak. Az én olvasatomban minden visszavezethető az emberi létezés szabályaira, amelyeket mi, mint egyének, és mint közösség végső soron, napi szinten a társadalmunkban élhetünk meg. Marx mondja: a modern ember „*leszakadt a közösség köldökzsinórjáról*” (idézi Vitányi 1997. 28.). Ez nem teljesen igaz, mert a közösséghez való tartozás egy ősi vágy, jelentősége megmaradt, ha mértéke gyengült is a *globalizációval és az individualizációval*.²¹ Ebben talán azt a lehetőséget lehet meglátni a befogadással kapcsolatban, hogy így nagyobb eséllyel hagyjuk el a korábbi *meggyőződés nélküli rutin viselkedésünket*, szabadabban újragondolhatjuk emberi dolgainkat. Nincsenek visszafordíthatatlan integrációs állapotok,

---

²¹ A globalizációnak többféle értelmezése helyes. Itt jelentheti a nemzetek feletti kiterjedést (<http://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#3>), aminek hatására „humánusabb, toleránsabb az ember, mint bármikor a történelem során.” (Becker, 2015. 124.). Individualizáció, amikor életet meghatározó hagyományos életvezetési minták elkopnak, és az érdeklődés új irányba orientálódik (Szijártó, 2016).

mert a szövetségek, konfliktusok, átalakulások a résztvevőkön múlnak, aktivitásukkal tarthatóak fenn (Somlai, 2008). Lehetne-e a médiatérnél erre jobb platformot találni? Összegezve *a sokféleség, a tolerancia erősebbé teheti a társadalmat*, így értelmezem István király mondását, miszerint az egynyelvű ország gyenge és erőtlen.

ÉLETMINŐSÉG VÁLTOZÁS

A Lebenshilfe német alapítású szervezet, amelynek fő célja, hogy a fogyatékos emberek egyenlő mértékben/esélyekkel tudjanak részt venni a társadalom életében, és ezt különböző projektekkel valósítja meg gyerekkortól a felnőttkorig, kiterjesztve a fogyatékos személy családjára is a segítséget. Az osztrák Lebenshilfe a kilencvenes évek elején alapelveiben lefektette a minőségi élet elérését, hogy a fogyatékos személyek segítséggel és önmaguk által is fejlődhessenek az érdeklődésüket is figyelembe véve. Tehát joguk és lehetőségük legyen *az értelmes élethez*, és ezt feladatunk, felelősségünk a nyilvánosság elé hozni, tudatosítani, mert *az együttélés célja a partneri kapcsolat, és a megértéshez legjobb út a személyes találkozás* (Hatos, 1993). Vagyis az életminőséget tudjuk a társadalom és az egyén kapcsolataként kifejezni, de hogy mit várunk el ebben a kapcsolatban, azt meghatározzák oki tényezők, mint a fizikai környezet, szolgáltatások minősége, szokások, vagyis értelmezhetjük egy nem lezárt, hanem egymásba átalakuló állapotok folyamataként (Göllesz, 1993). Mi lehet az életminőség a fogyatékos személyek szemszögéből? – teszi fel Kottke a kérdést. A legfontosabb az lehet a minőségi élethez, hogy (befogadó) közösségben éljünk, mert így nemcsak értelmes életet élhetünk közösségünk tagjaival, hanem a *saját értékünket* is megérezhetjük elismerésük által. Cél, hogy minden ember, minden társadalom, átfogó megelégedettségben tudjon élni, a jóllét (például teljes élet, pszichológiai jólét, aktivitás stb.) különös hangsúlyával (Göllesz, 1993). Kapcsolataink harmóniájában olyan ellentét figyelhető meg, írja Kullmann (1992), melyben az egyén egyrészt segítséget vár el, de másokért felelősséget is kíván vállalni. Ezen múlt századi irodalmak gondolatai máig érvényesek, a bennük foglaltak még ma sem teljesültek egészen, kijelölve feladatunkat.

Az információs korban is *az életminőséget négy alapérték: a szabadság,*²² a jólét, a stabilitás és a méltányosság végiggondolásával közelíthetjük meg (Dessewffy, 2004). A tényleges *társadalmi befogadással mindenki nyer, mert minden fél életminősége jó irányba változik*, hiszen szabadságom addig terjed, amíg a másikat nem sértem, a jólét stabilitási alapot teremt és mindennek a méltányosság ad emberhez méltó keretet.

²² „A szabadság nem egy túltengő kalózhajlam profitlehetőségét jelenti, hanem felelősséget és méltóságot.” (Márai Sándor: *Kassai őrvárát* idézi Karikó, 2005. 68.).

A *kooperatív szervezeti kultúrában* kimutatható a befogadás kedvező hatása, mert a fogyatékos személy foglalkoztatása pozitív légköri változásokhoz vezethet, ami végső soron kedvező a szervezetnek, tehát mindenki nyer. Ez gyakran akkor is igaz, ha a személy önmagában nem képes teljesíteni az adott szervezet elvárásait, de a jelenléte a vállalati kultúrában olyan változások katalizátorává lesz, amelyek végső soron növelik a szervezet produktivitását (Tiszai, 2018). Miért fontos még a minőség? A fogyasztói kultúrában elsődleges szempont a mennyiség, de a jóléti államok középpontba az élet minőségét állítják. Ez nemcsak a vagyoni helyzetet, hanem az értelmes munkát, egymáshoz való viszonyunkat, az értelmes életet jelenti (Vitányi, 1997). Talán az életünk minősége kölcsönös viszonyban van az igazság és a közösségvállalás mértékével is. Az igazságban nem kell pszichológiai trükköket bevetni, hogy önazonosak legyünk, a közösségvállalás pedig az összetartozás élményét nyújtja, így a fennmaradás záloga, e „*szociális cementként*” (Dessewffy, 2004) működő befogadó társadalmi szemlélet. És ha az újmédia önérvényesítő lehetőségével tudatosan élünk, akkor bővülne a kínálat a különböző sémák megismerésére, adná a választás szabadságát, a verseny pedig a minőség javítására ösztönözne (Dessewffy, 2004).

Ahhoz, hogy a fogyatékos személyek életminősége megváltozzon, nem csak egy adott situációban dolgozunk helyesen cselekedni, hanem az ezen túlmutatót úgynevezett *kulturális evidenciákat*/magától érthetőségeket kell megpróbálni formálni. Ez nem könnyű, mert ezek a szocializáció alapelemei, de végül is, ami gyorsan képes ránk befolyást gyakorolni, annak hatása kevésbé tartós, így van időnk a sokkal hatékonyabb *periférikus meggyőzésre*, például a médiatörténetekkel, amelyek remek közvélemény formálók (Dessewffy, 2004). Ez azért nehéz, de elengedhetetlen része annak, hogy befogadó társadalommá váljunk, mert fő funkciója az értelemadás. *Természetes beállítódásunkat* a fogyatékos személyekkel kapcsolatban is a környezetünkben hallott történetekből alakítjuk ki. Ezek igazából, hiányos ismeretek, amikről azt hisszük tudjuk, de *nagyrészt sosem tapasztaltuk meg személyesen* (Gerbner, 2000). Amikor az így kialakult analógiákat használjuk, az a *címkézést* vonja maga után. Ilyenkor tudat alatt is tartósan rontjuk az adott csoport hitelét, ami a tagok önértékelésére is hatással van (Somlai, 2008). Ennek felismerésével és a média segítségével, amelyen keresztül interakciós partnereink mindennapi gondolkodását tudjuk alakítani, cirkuláris hatássá lehetne tenni az astigmatizációt. Ilyenkor egyéb tulajdonságokra, jellemvonásokra hívjuk fel a figyelmet és akkor közelebb kerülhetünk az életminőség négy alapértékéhez. Ez azért nem elképzelhetetlen például, mert Somlai szerint (2008) törekvés van bennünk a *szociális kreativitás visszanyerésére*, a folyamatban társas lények vesznek részt, tehát egy-egy például a fogyatékoság szó, annak jelentése interakciós helyzetben formálódik.

Mi fán terem az érték?

A fiatalokban van a jövő, hallhatjuk sokszor. Az újabb generáció mindig felülvizsgálja az előző értékeit, amit hasznosnak vél, azt továbbviszi, a többit elutasítja. A *kikristályosodott értékek jellegzetes tulajdonsága, hogy egész életünkben megmutatkoznak*, de ezekre is jellemző a megújulás, a kritikai látásmód, a tényleges önvizsgálat, vagyis az elvtelen alkalmazkodás elutasítása (Karikó, 2005). Ezért is fontos mindenki, de főleg a fiatalok informálása „fogyatékoságügyben”. *Ha a társadalom kiszolgáltatott tagjait nem tekintjük egyenlőnek, az mindenki szociális biztonságát veszélyezteti, mert ilyenkor a tagok értéke kevésbé stabil, hiszen produktivitásuktól függ* (Tiszai, 2018). A pedagógusok feladata az is, hogy a diákokat ne csak a tevékenységük eredményessége alapján ítélik meg, vegyék figyelembe a többi tényezőt (például nyitottság, kitartás és így tovább). Továbbá ismertessék meg és el az emberi alapértékeket (a rendszer magját, összefüggéseit), amelyek az együttélés alapjai, így sérthetetlenek. Nem megfelelő körülmények között védeni kell őket, a visszaélések megszüntetésére törekedni, a legfontosabb pedig, hogy *az alapértékeket „nem lehet különböző mértékkel mérni... elveszítenék alapérték jellegüket”* (Hatos, 1994. 18.).

Az értéknek van filozófiai, közgazdaságtani, szociológiai, erkölcsi megközelítése, ezek szerint az értéknek sok forrása lehet, például az ideál, a hiány, a cél, de mindenképp a jövő, melyet aktív emberi tevékenység tud megvalósítani. Tehát a forrás bennünk van, tartja Hermann Lotze (Vitányi, 1997). Ma a legelterjedtebb és talán a legdemokratikusabb eszköz, amivel élhetünk az értékek megvalósítására, a médium. Egy társadalom működésében először az eszközök változnak, és *ha a változás meghalad egy bizonyos mértéket, akkor kerülhet sor az értékek újrafogalmazására* (Vitányi, 1997). Amikor ezeken átrágtuk magunkat, ahogy Somlai írja (2008) tökéletesítettük erkölcsünket, kezdődhet az e világi értékek elérése, a tevékenység alkalmazása. Azt, hogy ki min fog munkálkodni, köthetjük az érdekekhez. Bózsik érdekesen ír (2002) a társadalom mechanizmusairól. Állítása szerint a társadalmi érdek az lenne, hogy ne akarjunk senkit megkárosítani, de sokszor az emberek érdekei ütköznek, és a fontossági sorrendet értékeinkhez kötjük. Ugyanakkor az érdekeket az internet segítségével már távoli földrészek lakóival is azonosítani tudjuk, ami azért fontos, mert az emberi viszonyok mind hatnak egymásra, és ha erre nem ügyelünk, mindannyiunk érdeke sérülni fog. *A kíméletlenségre pedig nincs elfogadható magyarázat, a szolidaritás, melynek alapja a testvériség „nélkülözhetetlen kötőanyaga a társadalmi létnek”* (Bózsik, 2002. 124.), vagyis a *mások iránt érzett felelősség* nélkül nem beszélhetünk befogadó társadalomról. Értékké bármi lehet, a modern társadalomban széles kínálati spektrum van, és a tömegkommunikáció hatása abban van, hogy milyen értékítéssel ruházódik fel az adott dolog, kit láttat jónak, kit rossznak. A könnyen elért hatás nem tartós, mert véleményt vesz célba, helyzethez kötött; a nézeteknél, az életszemléletben kell kísérletezni, mert ott érhetünk el tartós eredményt (Csepeli, 1997) és ezt érdemes már kisgyermekkorban elkezdni.

MANIPULÁLÓ MARKETING

Azért fontos, hogy legyenek marketinges ismereteink, hogy ne a média használjon minket. Például a fiatalokra jobban hat a *médiában látott viselkedés*, mint *saját megfontolásaik*, mert a húszas évek elejéig nem fejlődnek ki teljesen a prefrontális kéreg végrehajtási funkciókért felelős részei, ilyen a kockázat-haszon összehasonlítás vagy az impulzus kontroll (Becker, 2015).

Hogy lehet vonzóvá, eladhatóvá tenni valamit? Marketing oldalról a siker az üzenet közvetítésén, és a folyamatosságon van (Gerbner, 2000). A *folyamatosság* a márkaépítést szolgálja (Dooley, 2015). A közvetítéshez Nagy és Trencsényi ír (2012) a manipulátorok 12 pontjáról, ezeket felhasználhatjuk a meggyőző megnyilvánulásokhoz, ilyen például, hogy próbáljunk az érzelmekre hatni, mondjunk olyan történeteket, amelyek felkeltik a figyelmet. Grice a hatékony kommunikáció négy elemét említi (Csepeli, 1997), melyek a *menyiség*, vagyis ne mondjunk se túl sokat, se túl keveset, a *minőség*, csak olyat mondjunk, amit tudunk bizonyítani, van még a *relevancia*, tehát olyanról beszéljünk, ami a megértést szolgálja és van végül a *modor*, kerüljük a homályos kifejezéseket. A médiával lehetőségünk van a benyomás formálására, hatásos még a humor, az önirónia, nem véletlenül a legnézettebb videók között vannak a vicces feltöltések. A meggyőzés szempontjából szerencsés, ha a lényeges rész a közlendők elején van, és ügyeljünk a szóhasználatra is, mert *a szavak rejtett minősítést hordoznak*, vagyis helyettesíthetik az előítéletes gondolkodási mintákat (ez az értékudvar hatás), illetve a fokozatosság is növeli a meggyőzhetőséget, például először csekélyebb jelentőségű kérdéstről beszélgessünk, készítsünk videót, osszunk meg cikket, és csak utána jöjjenek a nagyobb mérvű dolgok. Aronson azt is megemlíti (2008) a meggyőzés szempontjából, hogy az nem a logikus érveléstől függ, hanem a perifériás úttól, trükköktől, rímes megfogalmazástól. Azt, hogy amit mondunk, hogyan fogadják, azt a *külsőnk* is meghatározza. Általában kedvezőbb külső, kedvezőbb fogadtatással jár, vagyis, amikor a közlő rokonszenves, feltételezzük, hogy az ügy is, amit képvisel, de az is meggyőző lehet, amikor nem előnyös a külső, de azt gondoljuk, hogy amit mond, abból ő semmit nem nyerhet, sőt még veszthet is. A rábeszélő erő jobban fokozódik, amikor egyszerű, világos, személyes és érzékletes példát hozunk, mint ahogy az logikai szempontból indokolt lenne.

Marketinges technikákat gyűjtött össze Dooley (2015), amikre szükség lehet akár az oktatásban vagy a szervezetek sikeres működésében, a mások és a saját menedzselésünkben is. Az agyműködés megértésével, hogy az miként reagál, a marketingesek nagyobb hatékonyságot tudnak elérni, ezt a területet neuromarketingnek hívják. Kutatók azt mondják, hogy választásainkat elsősorban tudatalattink vezérli. Ahhoz, hogy erős márkát építsünk (videómegosztókon, közösségi oldalakon, blogon, vlogon stb.) fontos, hogy *minél több érzékszervre egyszerre hassunk*, ilyen a látás, a hallás, a tapintás,

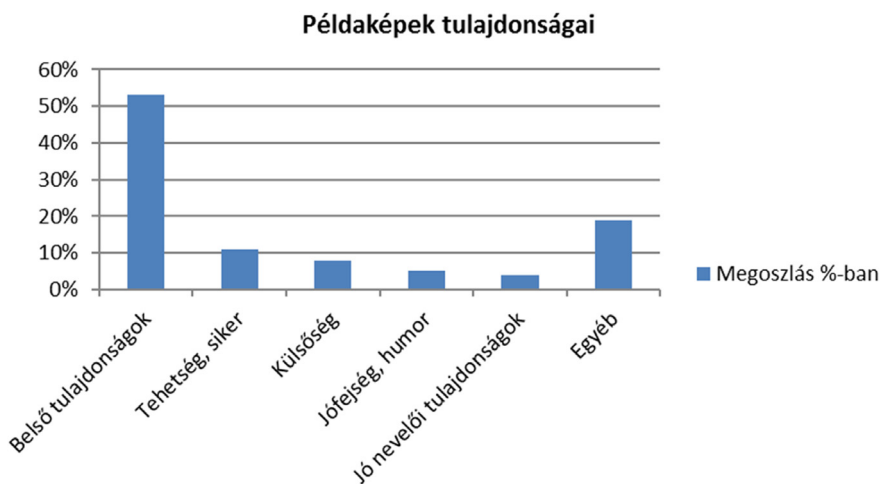
a szaglás, az ízlelés. Fontos a jól működő háttérzene, az „akusztikus márkaépítés”, ilyet készit Muzak, viszonylag semleges, kiugró frekvenciától mentes, hangszeres hangulat-teremtő zenét. Muzak egy háttérzene márka, illetve „business music”-nek is hívják, mert a vásárlót vásárlásra, a dolgozót munkára tudja motiválni.²³ A márkának legyenek állandó elemei, amiket érzékelési szempontokkal összekapcsol, mert ezt következetesen alkalmazva, hosszú távon ismertséghez vezet. *Sikeresebb lesz a kommunikáció*, ha könnyen olvasható szöveget, egyszerű mondat szerkezeteket használunk, mert ez csökkenti a vélt erőfeszítés mértékét és az egyszerű betűtípus cselekvésre ösztönöz. Az agy több funkcióját hozza működésbe az, amikor beszédünk sok cselekvést, párbeszédet tartalmaz, illetve ha figyelünk a közelségre, a személyessé tételre, akkor jobban bíznak az emberek (amikor például fényképet vagy életrajzi történeteket mesélnek nekik). A sorrend sem mindegy, először a múltat kell ismertetni, mert az *hitelességet* ad, utána köthetünk úgymond üzletet, jöhetnek a nehéz témák. Az első benyomás egy másodperc huszad része alatt dől el. Amikor a vizuális tartalmi elemeket nézzük, azok a kedvezőek, amik aránya megfelel az aranymetszésnek (1,618). Az aranymetszés egy szakaszt úgy bont két részre, hogy a kisebbik rész úgy aránylik a nagyobbhoz, mint a nagy az egészhez. Ez a saját ízlés által nem befolyásolt, objektív szépség mértéke. Illetve ezeket az elemeket érdemes például honlap, vagy kép szerkesztésekor a felső részre tenni, mert a szemmozgás ott rögzül a megismeréskor.

PÉLDAKÉPEK, MÉDIASZEREPLŐK

A médiában megjelenő történetek, hősök nem jelentik mindig, mindenhol ugyanazt, de globális tudást ad abban az értelemben, hogy közvélemény formáló hatása lehet (Dessewffy, 2004). A példaképkutatók azt mondják, hogy a médiában a nyilvános jelenlétüknek fontos *érték-meghatározó szerepük* van, mert képesek befolyásolni, felülírni az értéktudatot. Egy 2013-as példaképkutatás során azt az eredményt kapták, hogy a három leggyakrabban említett tulajdonság az erős jellem: a kitartó, céltudatos és magabiztos ember; a kedvesség/jószívűség és az okosság/műveltség lett. Ugyanezen kutatásban a főbb kategóriák vizsgálatakor arra juthatunk, ahogy a 4. ábra mutatja, hogy a válaszadók fele a legfontosabbnak a belső tulajdonságokat, emberi értékeket tartja (László, 2014). Ez biztató, hiszen ezek mindenki-ben megvannak, ezt kell megmutatni, nyilvánosság elé hozni, csak eddig viszonylag korlátozottak voltak a technikai lehetőségek, illetve idáig kevesebb figyelmet fordítottak a fogyatékos személyek esélyegyenlőségére,

---

²³ A leírás angolul jelent meg, szövege saját fordítás, https://en.wikipedia.org/wiki/Background_music.

4. ábra: Példaképek tulajdonságainak főbb kategóriái (saját készítésű diagram László, 2014 alapján)

szabadságára, szükségleteik megismerésére és kielégítésére. A legjobb az lenne, ha a fogyatékos és nem fogyatékos emberek közösen dolgoznának, mint egyenrangú társak, és így kölcsönösen tanulhatnának egymástól (Marton–Könczei, 2009).

A fogyatékos médiaszereplők, vagy színészek, énekesek, híres emberek nagyobb követőtáborral, akik beengednek életükbe és vállalják, médiafelületeken is (egyenrangú félként) megmutatják fogyatékos rokonaikat, mint például Trokán Nóra, aki Instagramján képet oszt meg értelmi fogyatékos unokatestvéréről, aki épp a paralimpián szerepel, jobban képesek arra, hogy kitolják a sémákat, megjelenítsék társadalmi csoportok érdekeit, mint az időigényes, bizonytalan kimenetelű törvények (Bozsik, 2002). A sztárkultusz *utánzó jelensége* kihasználható, ami azon a késztetésen alapul, hogy amikor bizonyos embereket gyakran látunk, hosszabb időt töltünk együtt, amit teszünk az interneten keresztül is követéseinkkel, megnézéseinkkel stb. akkor az nemcsak a külsőségek, hanem *összetettebb viselkedés átvételének a lehetőségét is kínálja* (Vajda, 2014). Kedvet lehet kapni az önkénteskedéshez, táboroztatáshoz, rendezvényen való részvételhez, Mászínházba való látogatáshoz...

Civil társadalmunk

A civil társadalomnak autonóm szervezetei vannak, melyek nem függenek az államtól, és a közösség érdekében az állampolgárok részt vesznek a közügyekben (Andorka, 2006). A definíció korrekt, de az elméletet átírja a gyakorlatban támadt szükséglet. Például a demokratikus média útja civil kezdeményezésű kell, hogy legyen, a demokratikus réteg kineveléséért, de szükség van az állam támogatására, *támogató törvénykezésre*, például az elindulás vagy a fennmaradás miatt, ez látható Franciaországban vagy Amerikában is, ahol az adóbevételből kapnak meghatározott részt a médiavállalatok (Herman, 2011).

A civil kezdeményezések szempontjából elméletileg szerencsés helyzetben vagyunk, mert a Közép-Kelet-Európai térségre jellemző az egyének és kicsocportok törekvései a társadalomfejlődés szempontjából, illetve hogy nagyon alacsony a bizalom a társadalom intézményeivel szemben, például politikai pártok, rendőrség, bíróság (Bognár, 2014). Az érdekérvényesítés és befogadás egyik alapja lehet a civilség, ahol a szerveződés alulról indul. A közösség, mint alapérték előtérbe kerül, mert igaz, hogy a hagyományos szerveződések gyengülnek a modern társadalomban, de igény van rájuk csak más formában, újjászervezve (Vitányi, 1997). Kérdés az, hogy a civil szolidaritás megtud-e annyira erősödni, hogy kontroll szerepe legyen az állam munkájának a területén, mert ebben az értelemben jövőnk függ alakulásától. Ezt azért vetem fel, mert „a kultúra, az értékteremtés folyamata, jóval komplexebb, hogy állami intézmények határozzák meg” (Dessewffy, 2004. 66.). Ahogy Habermas írja 1998-ban (idézi Somlai, 2008) *a társadalom belső önszabályozását* kell kifejleszteni, mert így tudunk ellensúlyban maradni a globális szabályozásokkal szemben. Ez szolidaritáson alapuló szervezetekkel érhető el, így az inklúzió kulcskérdéssé válik, mert ha állandósulnak az esélyegyenlőtlenségek, csorbul a demokrácia, egész rétegek kerülhetnek perifériára.

Itt lehet az új média által lehetőségként kínált platformot használni, mert ugyan úgy, mint ahogy *az eredményesen működő alkotmányos jogállamban szükség van*, és a virtuális tér által esély a polgárok, a szociális, az érdekképviseleti és a civilszervezeti *társulásokra, öntevékenységre*, kompetens tartalom létrehozására (Ádám, 2015). De ezzel meg kell tanulni élni, mert az új média olyan eddig nem létező fordulatot hozott, hogy a felhasználók bekapcsolódnak az előállításba, mind tartalmilag, technológiailag, mennyiségileg, szabad társulásban, és folyamatos kapcsolatban lehetnek a fogyasztókkal. Az online médiatér láthatóságot biztosít a mindennapiságnak, így „civil producerek” vehetnek részt a termelésben (Glózer, 2014).

JOG ÉS BIZALOM

A szociálpolitika célja a társadalmi összetartozás erősítése, ezáltal küzdeni a társadalmi kirekesztés ellen, úgy hogy ő tulajdonképpen egy intézményesített viszony az állam és az állampolgárok között. Az emberi jogok tiszteletben tartásához pedig szükség van a társadalom sokszínűségére, a fogyatékos személyekre és képviselőikre, ehhez pedig szükség van a befogadó társadalomra, így mindenki részese lehet az őt érintő döntésekben. Miért kell a politikába befolyni? Mert általában *e nélkül az emberek nem fogják sajátjuknak érezni a politikai döntéseket, így vagy nem is foglalkoznak velük, vagy ami még rosszabb veszély esetén nem védik meg*, tehát a felülről kikényszerített reformok ingatagok, a hatékony változáshoz mindenkinek részesednie kell a döntési folyamatokból (Kulcsár, 1982; Ferge, 2017). Még miért kell ezzel foglalkoznunk? Többek között saját *szociális biztonságunk* miatt is. Az Európai Szociális Kartát, amit a világ legfontosabb szociális egyezményeként tartanak számon, hazánk bár 1999-ben törvénnyel kihirdette, de 31 cikkből csak 19-et fogadott el, kihagyva a harmincadikat, ami „A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni védelemhez való jog” volt (Ferge, 2017).

A jogalkotás hiányosságai miatt nem kell elkeseredni, mert a szabály és a gyakorlat akkor találkozik, amikor a társadalmi tapasztalat kikristályosodik (ez jogszociológiai probléma), tehát *a jogszabály eszköz, de csak emberi magatartások által realizálódik* (Kulcsár, 1982). Vagyis az is fennállhat, hogy nincs valamire úgymond szabály, de ha sokan követik az adott dolgot, aktualitást *szokásjoggá* válhat. Mi szükséges még az inklúzióhoz? Az, hogy a többség elismerje a „másmilyenséghez való jogot”, az életformák pluralizmusát, vagyis „a többség érzékeny legyen a kisebbség problémáira” (Somlai, 2008. 202.). Minél kisebb korban el kell kezdeni az informálást, a jogok és kötelezettségek tudatosítását. A jognak modern értelemben akkor van érvényessége, ha a polgároknak nyilvános terepen van lehetőségük a kommunikációra, és nem a berögzült szubsztantív elméleteket követik. Mi kellhet a nyitott, őszinte kommunikációhoz? Talán bizalom, ami a társas-médiakutatás egyik fontos témája. Az új média biztosít egyfajta védelmet is, azt a lehetőséget, hogy annyit mutassunk meg magunkból, amennyit szeretnénk. A kutatók pedig azt találták, hogy a névtelenség miatt nincs az új médiában hierarchia, így képes bizalmat kiváltani, idegen emberek között segíti az együttműködést (Molnár, 2014). Együttműködni nem az anyagi ellátottság miatt érdemes, mondja Amertya San, Nobel-díjas közgazdász, hanem mert az életszínvonalat az határozza meg, hogy *mennyire tartalmaz munka váltja ki az örömet* (Ádám, 2015). Élhet-e át valaki annál nagyobb sikert, amikor a társadalomért tett valamit? Ide kapcsolható a tökéletes/optimális élmény pszichológiája, ami magában rejtje az egyéni és a közösségi fejlődést, az egyensúly lehetőségét (Csíkszentmihályi, 2001).

ÖSSZEGZÉS

„Társadalomban azért élünk, hogy egymást segítsük.”
(Bozsik Valéria: Hatalom nélküli társadalom)

A társadalmi befogadás mai eszközökkel való lehetőségeihez kerestem egymásra épülő szempontokat, és vizsgáltam azok határát, mert a „tételessé merevített gondolatrendszerek könnyen dogmatizálhatóak” és ez fékezheti a tudományos megismerést. Ugyanakkor az esetleges változtatáshoz érdemes a múlttal is tisztában lenni, mert nem tudatosan is beépül tapasztalatunkba, ez a „természetünké vált történelem” (Bozsik, 2002. 291., 299.). Egyre több tudományterület foglalkozik közvetetten is a befogadás elérésével: a szociálpolitika, a szociálpszichológia, a médiaszociológia, neuromarketing... de a lényeg, hogy elméleteiket, hogyan lehet társadalmi (végső soron saját) érdekünkbe állítani. Ehhez kellene interdiszciplináris csapatmunka és anyagi keret.

A médiatér azért lehet jó lehetőség, mert ma már természetes közeg, szélesebb társadalmi részvételt tesz lehetővé, kevésbé különül el a valóság és a virtuális világ (Bényei–Ruttkay, 2015). Persze a média nem mindenható, nekünk kell megtanulni élni/bánni vele (Antalóczy–Kocsubej, 2015). A média tehát nyilvánosságot ad, a technika fejlődik, a társadalomnak is fejleszteni kell magát, hogy mindezt jóra tudja használni. A külföldi kutatások írnak segítő eszközökről, fejlesztésükről, a média általi részvételtől, de a gyártók nem fordítanak elég figyelmet a fogyatékos személyek szükségleteire.

A befogadás elérése nem könnyű, de nem is lehetetlen cél. Életünket bizonyos szemlélet szerint éljük, hívhatjuk nézetnek, szokásnak, attitűdnek és így tovább. Ezekben közös összetevő az érték, amit érdekeink határoznak meg. Két gondolat is fontos lehet az érdekekről. Egyrészt az túlzott követelmény, hogy mindenki azonosítsa érdekeit, helyesebb lenne, azok tisztelete és megegyezés kötése. Másrészt a 21. században a pártok nem képesek a sokféle érdek védelmére (Bozsik, 2002), és itt jöhet képbe a civil társadalom.

A hazai helyzetet nézve fontos lenne a találkozás és párhuzamosan az informálás, majd a közös vita, és a lehetőségek számbavétele (László–Vincze, 2006). A harc nem ad hosszú távon örömet, az (ön)nevelésnél kell kezdeni. Az emberek arra vágnak, hogy egyénileg boldogan, társadalmilag hasznosan élhessenek. Ez utópiának hangzik, de a vágy szüli a megoldást és a reformok is ebből töltődnek. *Az elfogadás, pedig mély és pozitív hatást gyakorol egész személyiségünkre* (Tiszai, 2018). Lehetne-e ennél jobb motivációnk?

FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvészeti források

- Aczél Petra (2014): *Az új*. In: Lányi András – László Miklós (szerk.): *Se vele, se nélküle?* CompLex Kiadó, Budapest. 15–29.
- Dr. Ádám Antal (2015): *Bölcséletek, vallások, jogi alapértékek*. Kódex Nyomda, Pécs.
- Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Antalóczy Tímea – Kocsubej Alexander (2015): „*Minden szabad nekem, de nem minden válik a javamra*” (1 Kor 6, 12). In: Antalóczy Tímea (szerk.): *Határtalan médiakultúra*. Wolters Kluwer, Budapest. 219–238.
- Antalóczy Tímea – Pörcki Zsuzsanna (2015): *In medias res: kor-szerűen a médiáról*. In: Antalóczy Tímea (szerk.): *Határtalan médiakultúra*. Wolters Kluwer, Budapest. 7–23.
- Aronson, E. (2008): *A társas lény*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Babbie, E. (2003): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest.
- Becker György (2015): *A posztmodern és az iGeneráció*. In: Kósa Éva (szerk.): *Médiaszocializáció*. Wolters Kluwer, Budapest. 119–152.
- Bényei Judit – Ruttkey Zsófia (2015): *A múzeum megújítása a digitális technológiák korában*. In: Antalóczy Tímea (szerk.): *Határtalan médiakultúra*. Wolters Kluwer, Budapest. 51–80.
- Bognár Bulcsu (2014): *A tömegmédiá és a funkcionálisan differenciáló modern társadalom kapcsolata*. In: Lányi András – László Miklós (szerk.): *Se vele, se nélküle?* CompLex Kiadó, Budapest. 143–166.
- Bourdieu, P. (2008): *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. General Press Kiadó, Budapest.
- Bozsik Valéria (2002): *Hatalom nélküli társadalom*. Emberszabású Kiadó, Budapest.
- Brubaker, R. (2001): *Csoportok nélküli etnicitás*. Beszélő, 6. 7–8. sz. 60–66.
- Csengeri Mária – Gátainé Sróth Zsuzsanna (2009): *Mozgóké- és médiaismeret*. Pauz-Westermann Könyvkiadó Kft., Celldömölk.
- Csepeli György (1997): *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Csepeli György – Prazsák Gergő (2010): *Örök visszatérés? Társadalom az információs korban*. József Műhely Kiadó, Budapest.
- Csikszentmihályi Mihály (2001): *Flow: az áramlat: a tökéletes élmény pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Dessewffy Tibor (2004): *A kocka el van veszve*. Gondolta Kiadó, Budapest.
- Dooley, R. (2015): *Az agyukra megyünk!* INVICTA BOOKS, Budapest.
- Ferge Zsuzsa (2017): *Magyar társadalom és szociálpolitika 1990–2015*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Gerbner, G. (2000): *A média rejtett üzenete*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Gerevich József (1997, szerk.): *Közösségi mentálhigiéne*. Animula Egyesület, Budapest.
- Glózer Rita (2016): *Hétköznapi az új médiában: tudások és autoritások az online felhasználói videóknál*. In: Bódi Jenő – Maksa Gyula – Szijártó Zsolt (szerk.): *Újratöltve – Médiautató és mindennapi élet*. Gondolat Kiadó, Budapest–Pécs. 153–178.

- Dr. Göllész Viktor (1976, szerk.): *A gyógypedagógia alapproblémái*. Medicina Könyvkiadó, Budapest.
- Dr. Göllész Viktor (1993, szerk.): *Életminőség-fejlesztő speciális mozgalmak a fogyatékoságügyben*. A Szociális Munka Alapítvány Kiadványai 9., Budapest.
- Guld Ádám (2016): *Médiavalóság(ok): a hétköznapi valóság szerepe a kortárs médiakutatásban*. In: Bódi Jenő – Maksa Gyula – Szijártó Zsolt (szerk.): *Újratöltve – Médiakutatás és mindennapi élet*. Gondolat Kiadó, Budapest–Pécs. 222–243.
- Hamp Gábor (2006): *Kölcsönös tudás*. Typotex Kiadó, Budapest.
- Hartai László (2014): *Mozgókép-kultúra és médiaismeret*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hatos Gyula (1993, szerk.): *Emberek értelmi akadályozottsággal*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hatos Gyula (1994): *Társaink az akadályozott (fogyatékos) emberek*. ÉFOÉSZ Vas megyei Csoportja, Szombathely.
- Hatos Gyula (2015): *Az értelmi akadályozottság értelmezésének változásai*. Pedagógiatörténeti Szemle, 1. 1. sz. 1–11.
- Dr. Hatos Gyula – Kisgyörgyné Cziráki Andrea – Dr. Stollár János (2004): *Fogyatékosok szociális ellátása, rehabilitációja*. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest.
- Hatos Gyula – Krausz Éva (1982): „Gólya, gólya, gilice...”. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Herman, E. S. (2011): *Lépések a demokratikus média irányába*. In: Macedo, D. – Steinberg, S. R. (szerk.): *Médiajártasság*. Gondolat Kiadó, Budapest. 57–72.
- Hernádi Ilona (2009): *A fogyatékos női testről alkotott kép(zet)ek*. Fogyatékoság és társadalom, 1. 1. sz. 87–92.
- Kálmán Zsófia – Könczei György (2002): *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Kalmus, V. (2011): *Szocializáció a változó információs környezetben*. In: Macedo, D. – Steinberg, S. R. (szerk.): *Médiajártasság*. Gondolat Kiadó, Budapest. 161–167.
- Karikó Sándor (2005): *Konformitás és nevelés*. OKKER Rt., Budapest.
- Kósa Éva (2014): *A média: a változások oka vagy eszköze?* In: Lányi András – László Miklós (szerk.): *Se vele, se nélküle?* CompLex Kiadó, Budapest. 191–216.
- Kulcsár Kálmán (1982): *Gazdaság, társadalom, jog*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- László János – Vincze Orsolya (2006): *Alkalmazott szociálpszichológia*. In: Bagdy Emőke – Klein Sándor (szerk.): *Alkalmazott pszichológia*. Edge 2000 Kiadó, Budapest. 141–159.
- László Miklós (2014): *Példakép, mint indikátor*. In: Lányi András – László Miklós (szerk.): *Se vele, se nélküle?* CompLex Kiadó, Budapest. 217–244.
- Leistyna, P. – Alper, L. (2011): *Kritikai médiajártasság a 21. században*. In: Macedo, D. – Steinberg, S. R. (szerk.): *Médiajártasság*. Gondolat Kiadó, Budapest. 73–94.
- Marton Klára – Könczei György (2009): *Új kutatási irányzatok a fogyatékoságtudományban*. Fogyatékoság és társadalom, 1. 1. sz. 5–12.
- Molnár Attila Károly (2014): *Arctalan hangok*. In: Lányi András – László Miklós (szerk.): *Se vele, se nélküle?* CompLex Kiadó. Budapest, 51–79.
- Nagy Ádám – Trencsényi László (2012): *Szocializációs közegek a változó társadalomban*. ISZT Alapítvány, Budapest.

- Pócsik Andrea (2016): *Vásárra viszik a bőrüket*. In: Bódi Jenő – Maksa Gyula – Szijártó Zsolt (szerk.): *Újratöltve – Médiakutatás és mindennapi élet*. Gondolat Kiadó, Budapest–Pécs. 267–280.
- Sági Ágnes – Bálint Éva (2015): *Gyerekek a tévéképernyők előtt*. In: Kósa Éva (szerk.): *Média-szocializáció*. Wolters Kluwer, Budapest. 51–98.
- Somlai Péter (2008): *Társas és társadalmi*. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Szijártó Zsolt (2016): *A mindennapi élet újrafogalmazása: a média- és kultúrakutatás új területei*. In: Bódi Jenő – Maksa Gyula – Szijártó Zsolt (szerk.): *Újratöltve – Médiakutatás és mindennapi élet*. Gondolat Kiadó, Budapest–Pécs. 9–24.
- Tarnay László (2015): *Az új médiumok és a test prosztetikus dimenziói*. In: Antalóczy Tímea (szerk.): *Határtalan médiakultúra*. Wolters Kluwer, Budapest. 173–212.
- Tiszai Luca (2012): *Munkánk és emberképünk*. Kapocs, 11. 1. sz. 48–51.
- Tiszai, L. (2018): *From Charity to Equality: Striving for Social Inclusion of People With Severe Disabilities as a Pathway Toward Human Flourishing*. *The Journal of Social Work Values and Ethics*, 15. 6. sz. 23–33.
- Ujhelyi Adrienn (2015): *Az internet mint szocializációs közeg*. In: Kósa Éva (szerk.): *Médiaszocializáció*. Wolters Kluwer, Budapest. 153–178.
- Vajda Zsuzsanna (2014): *Egyéni identitás a világhálón*. In: Lányi András – László Miklós (szerk.): *Se vele, se nélküle?* CompLex Kiadó, Budapest. 245–270.
- Varga Tünde Mariann (2016): *A hétköznapi élet reprezentációja: a Mass Observation és hatása a kortárs kultúrára*. In: Bódi Jenő – Maksa Gyula – Szijártó Zsolt (szerk.): *Újratöltve – Médiakutatás és mindennapi élet*. Gondolat Kiadó, Budapest–Pécs. 35–58.
- Vitányi István (1997): *A szociáldemokrácia jövőképe – Alapértékek*. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Wendell, S. (2009): *Az elutasított test: Feminista filozófiai elméletek a fogyatékoságról*. *Fogyatékoság és társadalom*, 1. 1. sz. 57–78.
- Z. Karvalics László (2014): *Hírek az új médiában*. In: Lányi András – László Miklós (szerk.): *Se vele, se nélküle?* CompLex Kiadó. Budapest. 31–50.

Internetes források

- Autista Vagyok csatorna: *Autizmus – beszéljünk róla!* On-line megtekintés: <https://www.youtube.com/user/autistavagyok>, 2019. 03. 01.
- Balázs János (2010): *Értékrend, egyenlőtlen esélyek és a befogadás esélyei*. *Kultúra és közösség*, 1. 3. sz. 5–10. On-line megtekintés: http://www.kulturaeskozosseg.hu/pdf/2010/3/kek_2010_3_1.pdf, 2019. 03. 21.
- Barnes, C. (1992): *Disabling Imagery and the Media: An Exploration of the Principles for Media Representations of Disabled People*. Halifax: BCODP/Ryburn Publishing. On-line megtekintés: <http://disability-studies.leeds.ac.uk/files/library/Barnes-disabling-imagery.pdf>, 2019. 03. 01.
- Buettner, R. (2015): *Inklusion in Social Media: Die Perspektive der Betroffenen. Gesellschaft für Informatik*. On-line megtekintés: <https://pdfs.semanticscholar.org/c254/43d9a40b810b82bcd5348d7b6cac33cb36ec.pdf>, 2019. 03. 01.

- Chasnoff, S. (2011): *Code of the Freaks*. On-line megtekintés: <https://vimeo.com/20531038>, 2019. 03. 01.
- Csángó Dániel (2016): *Bárkivel megtörténhet*. On-line megtekintés: <https://www.youtube.com/watch?v=lr4ILLs3quo>, 2019. 03. 01.
- Hojas, R. (2004): *Barrierefreie Gestaltung multimedialer Inhalte mittels SMIL 2.0 in der Theorie und anhand eines Beispiels. Barrierefreies Webdesign*. On-line megtekintés: <https://www.barrierefreies-webdesign.de/spezial/multimediale-inhalte/behinderung-und-internet.html>, 2019. 03. 01.
- Horváth Nikoletta közösségi oldala: *VakVagány – Élet vakon, néha vakvágányon*. On-line megtekintés: <https://hu-hu.facebook.com/vakvagany/>, 2019. 03. 01.
- Hozleiter Fanny honlapja: *Te döntesz mit hozol ki az életedből*. On-line megtekintés: <https://mosolyka.blog.hu/>, 2019. 03. 01.
- Iván Kristóf (2017): *A bionikus eszközök jelenlegi és jövőbeli lehetőségei a társadalom szolgálatában. Ötödik Fogyatékoságtudományi Konferencia*. On-line megtekintés: <https://www.youtube.com/watch?v=RGjxXrxL0g4>, 2019. 03. 01.
- Kaiser, M. (2014): *Gadgets für den Alltag: Handy-Apps für Handicaps*. On-line megtekintés: <https://www.br.de/puls/themen/netz/apps-fuer-menschen-mit-behinderung-100.html>, 2019. 03. 01.
- M1 Esély honlapja. On-line megtekintés: <https://www.mediaklikk.hu/musor/esely/>, 2019. 03. 01.
- Nickelodeon honlapja: *TOGETHER FOR GOOD KAMPÁNY: ISMERD MEG CHAELIT*. On-line megtekintés: <http://www.nickelodeon.hu/musorok/together-for-good-kampany/video/ismerd-meg-chaelit/47o79p>, 2019. 03. 01.
- de Oliveira, D. honlapja: *Barrierefreies Web 2.0 – Ein Leitfaden zu Social Media und Behinderung*. On-line megtekintés: <http://www.netz-barrierefrei.de/wordpress/barrierefreies-web-2-0-ein-leitfaden-zu-social-media-und-behinderung/behinderte-und-social-media/>, 2019. 03. 01.
- Őszintén Szily Nórával (2015): *É. Szabó Márta*. Online megtekintés: <https://www.youtube.com/watch?v=zAYs5YENE0E>. 14:02–14:50, 2019. 03. 21.
- Perl, A. (2011–2014, projektvezető): *Social Media für alle. Das Projekt Webinklusioin der TU Braunschweig. Gastbeitrag von Alexander Perl*. On-line megtekintés: <https://www.inklusive-medienarbeit.de/social-media-fuer-alle-das-projekt-webinklusioin-der-tu-braunschweig-ein-gastbeitrag-von-alexander-perl/>, 2019. 03. 01.
- Dr. Sándor István (2008, szerk.): *Az értelmi fogyatékosággal élők helyzetének jogi aspektusa és az új polgári törvénykönyv tervezete*. ÉFOÉSZ – MTA Jogtudományi Intézete – Magyar Jogász Egylet Polgári Tagozata, Budapest. 94–117., 136–148. On-line megtekintés: <http://mek.oszk.hu/09800/09833/09833.pdf>, 2019. 03. 01.
- Till Attila (2017): *Interjú a Tiszta szívvel című film kapcsán*. On-line megtekintés: <https://www.youtube.com/watch?v=VEkD2Yu8pes>, 2019. 03. 01.

SZERZŐK BEMUTATKOZÁSA

VÁRÓCZY VIKTÓRIA

Gyógypedagógus. A diploma megszerzése után az ipolytölgyesi bentlakásos otthonban alakított festőműhelyt súlyosan halmozottan fogyatékos felnőttekkel. Jelenleg az ELTE-n tanul gyógypedagógia-tanár mesterképzési szakon. Kiskorától kezdve az atipikus viselkedésű emberek érdekelték, barátai is ők voltak. Az általa képviselt szemléletet szeretné továbbadni, ami abból indul ki, hogy ha egy rendszer megváltozik, akkor az adott módú működés lesz természetes és abban számtalan lehetőség van.

DR. TISZAI LUCA

Gyógypedagógus, ének-zene szakos tanár, okleveles andragógus, az SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézetének munkatársa. Szívégye a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek és felnőttek jólétének előmozdítása. Az általa vezetett Nádizumzum zenekar honlapját, Facebook oldalát és YouTube csatornáját kezeli, ahol koncertfelvételek mellett rövid ismeretterjesztő videókat is megoszt. Zenekarával és a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola diákjaival két flash-mobot is készítettek. Doktori értekezését a közös zenélés és a társadalmi befogadásra gyakorolt hatásairól írta.

A két szerző közös érdeklődési köre az extrém módon eltérő képességstruktúra pontosabb feltérképezése annak érdekében, hogy új, az utóbbi évtizedek kutatási eredményein alapuló módszereket találjanak és adjanak tovább a „súlyosan és halmozottan fogyatékos”-ként nyilvántartott csoport tagjai, az ő barátaik és a velük foglalkozó szakemberek számára. Szívégyük az ismeretterjesztés: módszertani videókat készítettek zenés és vizuális foglalkozásaikról, inkluzív népzenei tábor szerveztek a Nádizumzum zenekar és makói SZIGNUM iskola tanulóival, az V. Magyar Speciális Független Filmszemlén a „Mindenkié” c. rövid-filmmel indultak, és lelkesen mentorálnak gyógypedagógus hallgatókat online és offline.

Kiadó:

Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó
Felelős kiadó: *Forró Lajos*
Borítóterv: *Toldi Gergő*
Technikai szerkesztő: *Veres Ildikó*

Nyomda:
József Attila Tudományos és Egyetemi Kiadó és Nyomda (JATEPress)
Felelős vezető: *Szőnyi Etelka*

Vajon a média visszatükrözi vagy formálja a társadalom értékrendjét? A fogyatékoság megítélése az elmúlt évtizedekben sokat változott. Míg régebben bevett gyakorlat volt az „épek” és a „fogyatékosok” csoportja közé éles határvonalat húzni, és a fogyatékosokat egyfajta hiányállapotnak, betegségnek tekinteni, a mai szemlélet az emberi sokféleség egyenrangú formáját látja benne. Vajon hogyan segítik vagy gátolják a szemléletváltást a fogyatékos szereplőkről szóló filmek? Áldozatokat, szuperhősöket vagy hétköznapi embereket ábrázolnak? Az új média új lehetőségeket kínál, de vajon erősítik vagy rombolják az előítéleteket a fogyatékos személyek által közzétett tartalmak?

A szerzők számtalan gyakorlati példa elemzésén keresztül keresik a választ ezekre a kérdésekre. A könyvet kifejezetten ajánljuk média és gyógypedagógia szakos hallgatóknak, szakembereknek, valamint a médiatartalmakat létrehozóknak és befogadóknak.

1700 Ft

ISBN 978-615-5946-32-5

JGYF Kiadó